

Gemeente Haarlem

Bodembeleidskader Haarlem

Bodembeleidskader Haarlem

ontwerpnota

3 maart 2014

Gemeente Haarlem
Stadszaken
Afdeling Milieu
Bureau Bodem

Samenvatting

Het bodembeleidskader is allereerst een omschrijving van hoe Haarlem al haar bodemtaken uitvoert. Het is daarnaast nadrukkelijk geschreven om beleid vast te leggen dat, naast landelijk beleid, specifiek voor Haarlem geldt.

Visie

Haarlems bodembeleid is gericht op het beschermen van de bodemkwaliteit in de stad en deze waar mogelijk te verbeteren. Het optimaal benutten van alle functies die de bodem kan vervullen, staat hierin centraal.

Het beleid is opgesteld om de bodem en zijn gebruikers te beschermen. Ook is het Haarlemse beleid erop gericht om, waar dat kan, het voor bedrijven zo praktisch mogelijk te maken. Waar mogelijk zijn er simpelere procedures gemaakt en in veel gevallen kan vrijstelling gegeven worden voor het doen van bodemonderzoek.

Ook waarborgt het beleid dat de bodem gebruikt kan worden voor nieuwe ontwikkelingen, nu en in de toekomst. Nu al wordt duidelijk dat er vaker ondergronds gebouwd wordt. Ook wordt het, door het groeiende woud aan kabels en leidingen, steeds drukker onder het oppervlak. Een relatief nieuwe functie van de bodem is het gebruik van de ondergrond voor duurzame energiesystemen, zoals warmte-koude-opslag.

Wanneer hiervoor geen beleid wordt opgesteld, zitten de gebruikers van de bodem elkaar al snel in de weg. Door beleidsregels op te stellen wordt optimaal gebruik gemaakt van wat de bodem voor de stad kan betekenen.

Bevoegd gezag

Gemeente Haarlem is bevoegd gezag in het kader van de Wet bodembescherming. In het Bodembeleidskader Haarlem wordt vastgelegd hoe Haarlem de daar aan gekoppelde taken uitvoert. Zij beoordeelt uitgevoerde bodemonderzoeken en controleert of verontreinigingen een belemmering zijn voor het gebruik van de bodem. Het bevoegd gezag bepaalt ook wanneer er gesaneerd moet worden en of de voorgestelde saneringsmaatregelen voldoende zijn. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende functies die de bodem heeft. Er gelden bijvoorbeeld strengere normen voor het gebruik als moestuin of kinderspeelplaats. Wanneer de bodem onder een verharde parkeerplaats verontreinigd is, hoeft er in veel gevallen niet gesaneerd te worden.

Voor kabels- en leidingbedrijven is het in Haarlem op de meeste locaties mogelijk om zonder bodemonderzoek aan de gang te kunnen. Ook is voor kleinschalige werkzaamheden in sterk verontreinigde grond een vereenvoudigde procedure ontworpen. Hierdoor kunnen deze bedrijven in Haarlem sneller en zonder veel extra kosten aan de gang.

De gemeente is daarnaast ook bevoegd gezag in kader van het Besluit bodemkwaliteit. De gemeente beoordeelt aan welke kwaliteitseisen de grond moet voldoen die ergens in Haarlem wordt toegepast. Haarlem maakt daarvoor geen gebruik van landelijk geldende, generieke normen. Zij heeft voor de verschillende zones in de stad eigen normen opgesteld. Deze normen zijn vooral gebaseerd op de huidige bodemkwaliteit. Zo hoeft er in zones waar de bodem al redelijk wat verontreiniging bevat, geen schone grond te worden toegepast. Aan de andere kant mag in delen waar nu geen of nauwelijks verontreiniging aanwezig is, géén vervuilde grond worden toegepast.

Een belangrijk instrument bij de uitvoering van de taken als bevoegd gezag is de Haarlemse bodemkwaliteitskaart. Hierin is de gemiddelde bodemkwaliteit van de verschillende zones in Haarlem vastgelegd.

Het grondstromenbeleid legt ook vast wanneer onderzoek moet worden gedaan naar de kwaliteit van toe te passen grond. In veel gevallen is het mogelijk om binnen de stad met grond te schuiven zonder vooraf bodemonderzoek te doen. De gemeentelijke groundbank kan daarbij als tussenstation fungeren. Kortgezegd staat het Haarlemse grondstromenbeleid op twee benen. Enerzijds wordt de bestaande bodemkwaliteit zo veel mogelijk beschermd. Anderzijds wordt het makkelijker gemaakt om binnen Haarlem grond her te gebruiken. Zo wordt voorkomen dat er onnodig grond de stad in of uit wordt gevoerd.

Bescherming van de bodem en zijn gebruikers

In Haarlem zijn enkele regels opgesteld die strenger zijn dan landelijk beleid. Deze zijn opgesteld om de bodem, die in het sterk verstedelijkte Haarlem intensief wordt gebruikt, te kunnen beschermen tegen ongewenste verslechtering.

In Haarlem gelden bijvoorbeeld strengere regels voor tijdelijke depots van verontreinigde grond. Wanneer bij grondwerkzaamheden grond tijdelijk wordt opgeslagen, stelt de gemeente Haarlem extra eisen aan de gegevens

die gemeld moeten worden. Ook is het in Haarlem niet toegestaan om buiten een saneringslocatie een depot met sterk verontreinigde grond in te richten.

Verder mag in Haarlem bij bouwwerkzaamheden geen sterk verontreinigde grond onder in de bouwkuip gedumpt worden. Dit zou wel kosten uitsparen voor de initiatiefnemer, maar het is ook een verslechtering van de bodemkwaliteit. Dit is een potentieel risico voor normaal gebruik van de bodem, nu of in de toekomst.

Ondanks dat het wettelijk niet altijd noodzakelijk is, stimuleert Haarlem om verontreinigde grond rond ondergrondse tanks altijd te verwijderen. Wanneer de tank wordt verwijderd, kost het relatief weinig inspanning om ook gelijk de verontreiniging rond de tank mee te nemen.

Overige onderwerpen

De gemeente beoordeelt ook de bodemzaken rond de omgevingsvergunning. Zij bepaalt of er in de vergunning voor ver- of nieuwbouw eisen opgenomen moeten worden voor bodemonderzoek of- sanering. Ook beoordeelt zij de bodemgegevens bij de start en beëindiging van een bedrijf. Daarbij heeft Haarlem vastgelegd dat de bodemkwaliteitskaart als nulsituatie wordt gehanteerd als een bedrijf geen bodemonderzoek heeft gedaan voor de start van zijn activiteiten.

Verder besteedt het Bodembeleidskader Haarlem aandacht aan kwaliteitszorg, archeologie, de samenwerking met de GGD en aan de door de gemeente opgestelde Asbestkansenkaart.

Toekomst

In het Bodembeleidskader Haarlem is ook een voorzet gemaakt voor nog te ontwikkelen beleid.

In Haarlem zijn na sanering op verschillende plaatsen restverontreinigingen achtergebleven. Deze zijn inmiddels allemaal geïnventariseerd. Als vervolg op deze inventarisatie moet Haarlem vastleggen hoe zij omgaat met deze restverontreinigingen en hoe deze zo efficiënt mogelijk worden beheerd.

Recente wijzigingen in de Wet bodembescherming bieden mogelijkheden om grondwaterverontreinigingen gebiedsgericht te beheren. Door hiervoor beleid op te stellen is het mogelijk om meerdere verontreinigingen tegelijk te beheren en niet allemaal apart. Dit kan praktische en financiële voordelen opleveren.

Ook stelt Haarlem een klimaattoets verplicht voor grondwerken. Deze toets moet voorkomen dat handelingen in natuurlijke bodems negatieve gevolgen hebben voor opslag van broeikasgassen in de bodem. De toets moet nog worden opgenomen in diverse besluitvormingsprocedures binnen de gemeente. De bodem kan zo meehelpen om van Haarlem voor 2030 een klimaatneutrale stad te maken.

In het Bodembeleidskader Haarlem staat ook uitgelegd op welke wijze de bodem benut kan worden om toekomstige wateroverlast door regen op te vangen.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Inleiding	7
1 Bodeminformatie en digitaal beheer	8
2 Bouwen en bodem	9
3 Bodemtoets bij ruimtelijke plannen.....	10
4 Archeologie en bodemverontreiniging	11
5 Asbest in de bodem	12
6 Samenwerking met de GGD.....	13
7 Bedrijven, tanks en bodem	16
8 Inspraak en participatie bij gevallen van bodemverontreiniging	18
9 Haarlem als bevoegd gezag Wet bodembescherming	19
10 Omzetten en herschikken van grond	23
11 Tijdelijke gronddepots buiten bestaande inrichtingen	24
12 Bevelsbeleid en kostenverhaal	26
13 Toezicht bodemsaneringen en grondstromen	29
14 Kwaliteitszorg bodem.....	31
15 Nazorg bij (rest-)verontreinigingen	32
16 Gebiedsgericht grondwaterbeheer	34
17 Bodemenergie en ondergrond.....	36
18 Bodem en klimaat.....	38
19 Grondstromenbeleid en bodemkwaliteitskaart	40
20 Gemeentelijke grondbank Haarlem	42
Bijlage 1 bij:	Inleiding
Bijlage 2 bij hoofdstuk 9:	Gemeente Haarlem als bevoegd gezag Wet bodembescherming
Bijlage 3 bij hoofdstuk 11:	Tijdelijke gronddepots buiten bestaande inrichtingen
Bijlage 4 bij hoofdstuk 13:	Toezicht bodemsanering en grondstromen
Bijlage 5 bij hoofdstuk 15:	Nazorg bij (rest-)verontreinigingen
Bijlage 6 bij hoofdstuk 19:	Grondstromenbeleid en bodemkwaliteitskaart

Inleiding

Voor u ligt het Bodembeleidskader Haarlem dat beschrijft hoe de gemeente Haarlem de beleidsruimte op het gebied van bodem heeft ingevuld en hoe zij de taken als bevoegd gezag in het kader van de Wet bodembescherming uitvoert.

Dit document moet voor burgers en bedrijven van Haarlem een duidelijk en eenduidig beeld geven van de uitvoering van het bodembeleid door de gemeente.

In 2001 is de gemeente Haarlem een bevoegd gezag geworden in het kader van de Wet bodembescherming. In dit beleidsstuk is beschreven hoe de gemeente deze bevoegdheid uitoefent.

Landelijke wetgeving wijzigt en de gemeente moet de gegeven beleidsruimte invullen. In het Bodembeleidskader zijn de nieuwe beleidsonderdelen opgenomen. Zie ook bijlage 1.

Het bodembeleidskader is allereerst een omschrijving van hoe Haarlem al haar bodemtaken uitvoert. Het is daarnaast nadrukkelijk geschreven om beleid vast te leggen dat, naast landelijk beleid, specifiek voor Haarlem geldt.

Bodemsanering Klokhuisplein

1 Bodeminformatie en digitaal beheer

Makelaars, nutsbedrijven en andere geïnteresseerden kunnen via internet bodeminformatie aanvragen. Dit is de zogenaamde omgevingsrapportage. Bij de aanvrager van een omgevingsrapportage worden kosten in rekening gebracht¹.

De bodeminformatie die in de omgevingsrapportage wordt weergegeven is een samenvatting van de gegevens die worden beheerd in het bodeminformatiesysteem.

Informatiebeheer en informatieverstrekking op het gebied van bodem zijn speerpunten van het Haarlemse bodembeleid. Goede basisinformatie is noodzakelijk voor gedegen advies en goede beschikkingen. Deze basisinformatie bestaat uit bodemonderzoeksrapporten, historische gegevens, informatie over ondergrondse olietanks en andere bodembedreigende activiteiten. Alle relevante gegevens worden in Haarlem ingevoerd en beheerd in een bodeminformatiesysteem (BIS). De gegevens in het systeem moeten zo actueel mogelijk worden gehouden.

Alle bodeminformatie die in opdracht van de gemeente wordt verzameld, of informatie die nodig is voor de aanvraag van een beschikking, goedkeuring of een besluit, moet aan het meldpunt Bodem worden toegestuurd.

Bij het indienen van bodemgegevens is het verplicht een XML bestand aan te leveren waarin een complete dataset van het bodemonderzoek is opgenomen.

Het XML bestand moet voldoen aan het SIKB protocol 0101 voor de digitale uitwisseling van bodemgegevens voor bodembeheer. Het aan te leveren bestand bevat een complete dataset van een onderzoek. Dat wil zeggen dat het onderzoek compleet moet zijn met boorprofielen, veldmonsters, analysemonsters en analyseresultaten.

Bodeminformatiesysteem

Het BIS wordt gebruikt om de technische bodemgegevens te beheren. Via het BIS wordt de technische informatie gekoppeld aan de digitale kaart van Haarlem. Op deze manier kan precies worden aangegeven welk oppervlak is onderzocht en waar boringen zijn uitgevoerd. In het systeem wordt bijgehouden tot welke diepte de boringen zijn uitgevoerd, hoeveel monsters zijn genomen en wat de analyseresultaten zijn.

Deze informatie wordt samen met de gegevens over bodembedreigende activiteiten, de bodemkwaliteitskaart en de asbestkansenkaart gekoppeld aan de digitale kaart van Haarlem. Ook worden verontreinigings- en saneringscontouren voor grond en grondwater in het BIS weergegeven. Doordat al deze gegevens zijn gekoppeld aan dezelfde kaart, kan in één oogopslag worden gezien of informatie van een bepaalde locatie bekend is.

Naast deze technische gegevens bevat het systeem ook belangrijke administratieve gegevens over een locatie. In het BIS staan bijvoorbeeld de conclusie die is getrokken, welke beschikkingen zijn genomen door het bevoegd gezag en wat de vervolgstappen zijn die voor die locatie gezet moeten worden. In dit programma worden daarnaast de wettelijke termijnen rond het nemen van beschikkingen bewaakt.

Toepassing digitale gegevens

Omdat uit het BIS diverse overzichten zijn te maken, wordt het uitvoeren van de wettelijke taken van het bevoegd gezag vereenvoudigd. Door van alle locaties de status in het BIS bij te houden, kan met dit systeem de saneringsoperatie in Haarlem worden bijgehouden; het verminderen van de werkvoorraad is hierdoor goed te volgen.

¹ Conform de Legesverordening van de gemeente Haarlem

2 Bouwen en bodem

Wanneer ergens gebouwd of verbouwd wordt, is het belangrijk om na te gaan of de milieukundige kwaliteit van de bodem geschikt is voor het gebruik. Dat geldt ook wanneer het gebruik van een perceel verandert. Voor een woning worden bijvoorbeeld strengere eisen aan de milieukundige kwaliteit van de bodem gesteld dan voor een opslagruimte. Bodemverontreiniging kan mogelijk risico's opleveren voor de mensen die op deze bodem leven. Wanneer tijdens de (ver)bouw in de bodem wordt gewerkt, moet in veel gevallen een bodemonderzoek aangeleverd worden. In de Haarlemse Bouwverordening staan de indieningvereisten genoemd waaraan een bodemonderzoek moet voldoen. De gemeente Haarlem toetst ook of bodemverontreiniging een belemmering is voor het verlenen van een omgevingsvergunning of voor een functiewijziging.

Voordat er wordt gebouwd of verbouwd, moet een aantal stappen worden doorlopen. Hierbij moet altijd worden beoordeeld of de milieuhygiënische bodemkwaliteit een beperking vormt voor de bouwplannen. Dit geldt ook voor bouwwerken die de grond raken waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is.

Deze beoordeling kan op twee manieren plaatsvinden:

- er wordt een bodemtoets gedaan door de gemeente Haarlem: De aanvrager krijgt schriftelijk, binnen 14 dagen, de conclusies van de bodemtoets. In deze brief staat ook welke vervolgstappen moeten worden genomen voordat de aanvraag van de omgevingsvergunning ingediend kan worden. In sommige gevallen is alsnog een vrijstelling voor het doen van onderzoek mogelijk;
- er wordt een bodemonderzoek ter beoordeling meegestuurd met de Wabo-vergunning aanvraag. Dit bodemonderzoek wordt door de gemeente Haarlem beoordeeld. Afhankelijk van de resultaten besluit de gemeente of zij aanvullende eisen stelt voordat de vergunning verleend kan worden.

Afhankelijk van de resultaten van een uitgevoerd bodemonderzoek beoordeelt de gemeente Haarlem of er gewerkt moet worden volgens een goedgekeurd saneringsplan.

In sommige gevallen kan worden volstaan met een sanering volgens het Besluit uniforme sanering (BUS). Het kan ook zijn dat er geen aanvullende maatregelen nodig zijn.

Bodemonderzoeksplicht

In de Haarlemse Bouwverordening staat wanneer een bodemonderzoek verplicht is. Het is daarnaast vanuit de Wet bodembescherming altijd verplicht om een bodemonderzoek te laten verrichten als er vanuit de historie sprake is van een verdachte locatie en er in de grond gewerkt wordt. Ook is een bodemonderzoek verplicht als op een dergelijke locatie een bodemverontreiniging aanwezig is die een belemmering vormt voor het geplande gebruik.

Vrijstelling van de bodemonderzoeksplicht

In de bouwverordening staat ook in welke gevallen géén bodemonderzoek hoeft te worden uitgevoerd.

Wanneer bekend is dat op de locatie waarschijnlijk geen sprake is van ernstige bodemverontreiniging, dan is bij de volgende typen bouwwerken een bodemonderzoek niet verplicht:

- bouwwerken waarvoor voor de activiteit bouwen geen vergunning is vereist;
- gebouwen waarin niet (nagenoeg) voortdurend mensen verblijven (schuren/garages/tuinhuisjes e.d.);
- bouwwerken die geen gebouw zijn (kunstwerken/bruggen e.d.);
- bouwwerken die de grond niet raken (dakkapel/-opbouw verdieping e.d.);
- bouwwerken die maar voor een beperkte tijd (maximaal vijf jaar) worden neergezet;
- bouwwerken met een vloeroppervlak van maximaal 50 m² én een minder gevoelig gebruik (zoals kantoor e.d.);
- bouwlocaties waarvoor bij de gemeente reeds actuele bodemonderzoeksgegevens bekend zijn en waar, in de tussentijd, geen bodembedreigende activiteiten hebben plaatsgevonden.

Voorbereiding sanering Janskliniek

3 Bodemtoets bij ruimtelijke plannen

Bij het opstellen en wijzigen van ruimtelijke plannen, in het bijzonder bestemmingsplannen, wordt een bodemparagraaf² opgenomen in het bestemmingsplan en wordt een bodemtoets uitgevoerd. De bodemtoets is bedoeld om vast te stellen of de bodem geen belemmering is voor de geplande bestemming. De bodemparagraaf van een bestemmingsplan bevat de volgende gegevens:

Bodemopbouw

De informatie die over de bodemopbouw bekend is, wordt vermeld in de bodemparagraaf. Met deze informatie kunnen de functies en bestemmingen worden afgestemd op de bodemopbouw binnen het plangebied.

Bodemkwaliteit

Bij dit onderdeel wordt gekeken naar de eventuele beperkingen voor het gebruik van de bodem, als gevolg van bodemverontreiniging. Deze informatie kan afkomstig zijn uit eerder uitgevoerde bodemonderzoeken, maar ook uit historische informatie. In sommige gevallen zal eerst gesaneerd moeten worden, voordat een bepaalde bestemming gerealiseerd kan worden. Er kan ook alleen een vermoeden zijn dat de bodem is verontreinigd als gevolg van activiteiten uit het verleden. Dit vermoeden is dan nog niet bevestigd door de resultaten van een bodemonderzoek. Wel kan dit gevolgen hebben voor de planvorming.

Bodem(- en grondwater)beschermingsgebieden

Tijdens de bodemtoets wordt ook vastgesteld of het plangebied in één van de twee bodembeschermingsgebieden van Haarlem ligt. In Haarlem zijn er geen gebieden die onderdeel zijn van een grondwaterbeschermingsgebied.

Het doel van het opnemen van de bodem- en grondwaterbeschermingsgebieden in de bodemparagraaf van het bestemmingsplan is het beschermen van de nog aanwezige bijzondere kwaliteiten. Deze gebieden staan genoemd in de Provinciale Milieuverordening van Noord-Holland.

Aan de oostkant van Haarlem ligt het bodembeschermingsgebied Haarlemmerliede-Spaarnwoude: de oude strandwal. Aan de westkant ligt het Westelijk tuinbouwgebied als onderdeel van het duingebied.

Archeologie

Bij de bodemparagraaf wordt ook beoordeeld of er vanuit archeologie nog aandachtspunten zijn.

Ontgravingen

Dit onderwerp heeft betrekking op het winnen van materialen uit de bodem. Het is een vast onderdeel bij bestemmingsplannen, maar komt in Haarlem niet voor. De provincie Noord-Holland is hiervoor het bevoegd gezag.

Overig

In de toekomst is het mogelijk dat ondergronds ruimtebeslag als onderdeel van de bodemparagraaf wordt opgenomen in bestemmingsplannen. Hierbij kan gedacht worden aan het aanwijzen van zones voor warmteopslag of koudeonttrekkingen, zones voor kabels en leidingen of locaties voor ondergronds parkeren. Zie ook het hoofdstuk Bodemenergie en ondergrond.

² opgesteld conform de Handreikingen bodem voor gemeenten, Bodemtoets bij bestemmingsplan en bouwvergunning Witteveen + Bos, GV811-3-9, 12 oktober 2009

4 Archeologie en bodemverontreiniging

Bij werkzaamheden in de bodem kan er een samenloop zijn tussen bodemverontreiniging en archeologie. Dat komt zeker voor in een stad als Haarlem met zijn eeuwenoude bewoningsgeschiedenis. Het blijkt dat menselijk handelen bodemverontreiniging heeft veroorzaakt.

De overblijfselen van de eeuwenoude bewoningsgeschiedenis worden met de ‘Wet op de archeologische monumentenzorg’ (Wamz) beschermd. De Wamz verplicht gemeenten ook beleid te formuleren. In 2009 is de beleidsnota Archeologie ‘Een waardevol bezit’ vastgesteld³. Hierin is de Archeologische Beleidskaart Haarlem opgenomen. Hierop staan de locaties en zones met de meeste kans op archeologisch waardevolle vondsten. Deze archeologisch belangrijke zones bevinden zich voor een groot deel in gebieden waar ook veel historische bodemverontreinigingen zijn.

Bodemverstorende activiteiten

Bij werkzaamheden in de bodem moet het archeologisch erfgoed zoveel mogelijk ongestoord worden gelaten. Bij iedere ingreep in de Haarlemse bodem kan archeologisch erfgoed verstoord worden. Voorafgaand aan verstoringen zoals bouwplannen of bodemsaneringen, toetst de gemeente Haarlem de verstoring aan de geldende versie van de Archeologische Beleidskaart Haarlem. Vindt de verstoring plaats in een archeologisch interessant gebied, dan moet eerst onderzocht worden of de mogelijk aanwezige archeologische resten het waard zijn om behouden te blijven. Dat gebeurt door archeologisch vooronderzoek. Als de uitkomst van dit onderzoek positief is, dan moeten de plannen zo aangepast worden dat de archeologische overblijfselen ongestoord blijven. Als dit niet mogelijk is, wordt het erfgoed voor het nageslacht vastgelegd door opgraving en documentatie. In de projectplanning moet daarvoor tijd en geld beschikbaar worden gesteld.

Gemeente Haarlem moet het Plan van Aanpak/Programma van Eisen van het uit te voeren archeologisch (voor)onderzoek goedkeuren. De rapportage van het uitgevoerde onderzoek wordt vervolgens ook getoetst. Daarna bepaalt de gemeente Haarlem of er verder onderzoek of bescherming/planaanpassing nodig is.

Archeologische opgravingen en bodemkwaliteit

Bij verstoringen in de bodem kan men te maken krijgen met drie wetgevingen: de Wamz, de Wbb en de Arbeidsinspectie. Deze wetgevingen kunnen met elkaar botsen. Er moet altijd vooraf informatie worden verzameld over de te verwachten verontreinigingen en wat de eisen zijn bij het werken in verontreinigde bodem. Zie het hoofdstuk ‘Haarlem als bevoegd gezag Wet bodembescherming’ (hoofdstuk 9).

Het werken in een verontreinigde bodem kan gezondheidsrisico's met zich meebrengen. Voor het veiligheidsregime en de te nemen veiligheidsmaatregelen geldt de inspectie SZW als bevoegd gezag.

Onverwachte archeologische vondsten

Zijn er werkzaamheden in een gebied dat archeologisch gezien minder interessant is, dan kan men alsnog op een vondst van archeologische waarde stuiten. Deze toevalsvondst moet gemeld worden aan de gemeente Haarlem.

Archeologische opgraving, skelet op de Botermarkt

³ Een waardevol bezit beleidsnota Archeologie, gemeente Haarlem, 2009. <http://www.haarlem.nl/>

5 Asbest in de bodem

Vanwege een aantal nuttige eigenschappen is asbest in het verleden veel gebruikt in de bouw. De grote risico's die asbest oplevert voor de gezondheid werden pas later algemeen bekend. Door bijvoorbeeld onzorgvuldige sloop, demping van watergangen met puin houdende grond of door calamiteiten (zoals brand) kan asbest op of in de bodem terechtkomen.

Bij aantreffen van asbest in en/of op de bodem is goede communicatie een belangrijk aspect. Afhankelijk van de situatie wordt besloten hoe er gecommuniceerd wordt.

Asbestkansenkaart

De asbestkansenkaart is een signaleringskaart die aangeeft waar een verhoogde kans is dat asbest aanwezig is. De kans op aanwezigheid van asbest zegt niets over de feitelijke risico's als gevolg van het (mogelijk) aanwezige asbest. De asbestkansenkaart maakt zichtbaar waar in het verleden asbesthoudende producten zijn geproduceerd, toegepast of als afval zijn gestort. Ook zijn die locaties opgenomen waar in het verleden tijdens bodemonderzoek asbest is aangetroffen.

De Haarlemse asbestkansenkaart is opgesteld aan de hand van de publicatie "Asbest in kaart" (Register HO, 10 maart 2006). De Haarlemse asbestkansenkaart bestaat uit een kaart van asbest in de bodem en een kaart met asbest in gebouwen met een bijbehorend rapport (Eindrapportage Asbestkansenkaart Haarlem 1.2, project-nummer 07019, 17 juni 2008, ReGister, Historisch onderzoeksbureau).

Asbest in bodem en bodemonderzoek

Een goed historisch onderzoek is de basis van elk bodemonderzoek. Verrassingen en onvoorziene omstandigheden bij grondwerk en/of sanering kunnen door goed historisch onderzoek worden beperkt. De asbestkansenkaart is de basis voor het vooronderzoek en bodemonderzoek naar asbest. Wanneer er andere bronnen zijn die wat kunnen zeggen over de aanwezigheid van asbest in de bodem, dan moeten deze ook geraadpleegd worden bij het vooronderzoek. De asbestkansenkaart vervangt dus niet het gehele vooronderzoek, maar kan daarbinnen een onderdeel zijn.

Nadat is vastgesteld of in de bodem mogelijk asbest aanwezig is, wordt onderzoek gedaan volgens de bestaande normen⁴.

Wanneer de gemeente Haarlem opdracht geeft voor onderzoek op een locatie met een gevoelige bestemming, of bij aan-/ verkoop wordt altijd op asbest onderzocht. Ook wanneer het een voor asbest onverdachte locatie is.

Asbest op het maaiveld

Indien uitsluitend asbesthoudend materiaal op het maaiveld wordt aangetroffen, wordt dit gezien als zwerfasbest. Voor het opruimen van dit afval zijn de algemene regelgeving voor arbeidsomstandigheden en uit de Wet milieubeheer van toepassing.

Asbest in waterbodem en baggerslib

Voor asbesthoudende waterbodem geldt dat het niet nodig is (er geen spoed is) om te saneren, omdat de aanwezige asbestvezels niet kunnen verwaaien. Er zijn dus per definitie geen risico's zolang het slib onder water blijft.

Bij de verwerking van onderhoudsbagger en saneringsbagger moet wel rekening worden gehouden met asbest. Bagger wordt vaak in depots op het maaiveld geplaatst zodat het kan drogen en inklinken. Dit wordt rijpen genoemd. Wanneer het materiaal droog is, kunnen er door het eventueel aanwezige asbest wel risico's ontstaan. Er zijn daarom landelijk normen gesteld voor het maximaal toegestane gehalte asbest in baggermateriaal. Voor gerijpte baggerspecie gelden dezelfde regels als voor asbesthoudende grond.

⁴ NEN5707 voor asbest in de bodem, NEN 5897 voor asbest in puin, NTA 5727 voor asbest in waterbodem, NEN5896 voor de analysemethoden en verder de protocollen SIKB 2000-2018 en VKB 5001

6 Samenwerking met de GGD

Bij onderzoeken en sanering van bodemverontreinigingen kunnen omwonenden, toevallige passanten en werknemers blootgesteld worden aan schadelijke stoffen. Wanneer er gezondheidsrisico's mogelijk zijn voor omwonenden en passanten schakelt de gemeente GGD Kennemerland in.

Voor werknemers geldt de wet- en regelgeving rond de arbeidsomstandigheden (Arbowetgeving). Wanneer gewerkt wordt in of met verontreinigde bodem, moet tevens gewerkt worden volgens de publicatie 132 van de C.R.O.W. (Werken met verontreinigde grond en verontreinigd (grond)water).

In dit hoofdstuk is alleen de afstemming tussen de gemeente Haarlem en het taakgebied medische milieukunde van de GGD vastgelegd op het gebied van bodem. Per geval wordt beoordeeld hoe de betrokkenheid van elk van de beide partijen wordt ingevuld (maatwerk).

Als verontreinigingen mogelijk door leidingen heen dringen en zo het drinkwater kunnen verontreinigen, dan wordt ook het waterleidingbedrijf (PWN) betrokken.

Taken GGD

Gezondheid wordt door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) gedefinieerd als “een toestand van lichamelijk, geestelijk en sociaal welbevinden”. In de Wet collectieve preventie volksgezondheid is de medisch milieukundige taak vastgelegd als “het bewaken van gezondheidsaspecten bij bestuurlijke beslissingen met gevolgen voor het leefmilieu”.

In relatie tot bodemverontreiniging zijn vier gezondheidsproblemen te onderscheiden:

- bezorgdheid over eventuele risico's: verstoring van het psychosociaal welzijn;
- hinder, bijvoorbeeld door stank, geluid, trillingen of licht;
- potentiële gezondheidsschade: wanneer bepaalde bodemnormen overschreden worden is sprake van een niet verwaarloosbaar gezondheidsrisico;
- directe gezondheidsschade: daadwerkelijke effecten op de lichamelijke gezondheid, bijvoorbeeld luchtwegklachten door uitdampen van bepaalde stoffen.

De GGD heeft de volgende taken:

- beoordelen van gezondheidsrisico's op basis van de gemeten bodemverontreiniging;
- beoordelen van gezondheidsrisico's van aanwezige hinderbronnen;
- verifiëren van gezondheidsklachten;
- een duidelijke uitleg geven over gezondheidsrisico's om ongerustheid te voorkomen;
- adviseren over maatregelen om hinder of blootstelling te voorkomen of te verminderen;
- adviseren over maatregelen voor monitoring van de actuele blootstelling aan verontreiniging.

Inschakelen GGD

Op basis van de onderzoeksgegevens wordt bepaald of sprake is van gezondheidsrisico's. In Nederland wordt hiervoor gebruik gemaakt van een rekenmodel (Sanscrit). Als uit deze toetsing blijkt dat er mogelijk een gezondheidsrisico bestaat, neemt de gemeente contact op met de GGD.

Bodemverontreinigingen die een risico zijn voor de gezondheid moeten zo spoedig mogelijk worden gesaneerd of anders moeten direct beveiligingsmaatregelen worden getroffen.

Naast deze gezondheidsrisico's (zogenaamde humane risico's) kan er ook sprake zijn van risico's op verspreiding of voor aantasting van ecologische waarden. Dit kan ook een reden zijn om te saneren.

Er wordt in elk geval een melding gedaan aan de GGD als:

- de verontreiniging, op basis van de uitkomsten van een bodemonderzoek, mogelijk humane risico's oplevert;
- de interventiewaarde (zoals vermeld in de Circulaire bodemsanering) voor vluchtige aromatische en vluchtige chloorkoolwaterstoffen wordt overschreden op minder dan 150 meter afstand van woningen;
- bij een voorgenomen sanering mobiele stoffen kunnen vrijkomen (bijvoorbeeld door uitdampen) op minder dan 100 meter afstand van woningen;
- kinderen op het verontreinigde terrein kunnen spelen;
- op het verontreinigde terrein moestuinen in gebruik zijn;
- een sanering wordt uitgevoerd waarbij geluid- en/of stankoverlast optreedt;
- verwacht wordt dat er ongerustheid kan ontstaan onder omwonenden.

Wijze van betrokkenheid van de GGD bij bodemverontreiniging

Er zijn verschillende manieren waarop de GGD bij bodemvervuiling betrokken kan zijn. De manier waarop is maatwerk en wordt in onderling overleg tussen de gemeente en de GGD vormgegeven. In ieder geval wordt de GGD op een zodanig tijdstip betrokken, dat er voldoende tijd is voor het geven van een zorgvuldig advies en wordt de GGD voorzien van alle beschikbare benodigde gegevens.

Er vindt altijd tijdig overleg met de GGD plaats als de gemeente onrust bespeurt bij betrokkenen/omwonenden of vragen krijgt over gezondheidsaspecten.

Daarnaast kan de GGD de gemeente ook ongevraagd adviseren over beleid op het gebied van milieu, ruimtelijke ordening en verkeer/vervoer.

Informatieverstrekking

Wanneer een brief naar omwonenden wordt gezonden over gezondheidsrisico's als gevolg van verontreinigingen, wordt deze brief altijd in samenwerking met de GGD opgesteld. De GGD is tekstueel eindverantwoordelijk voor dat deel van de brief dat de gezondheidsrisico's behandelt.

Ook bij de opzet van een informatieavond voor betrokkenen en omwonenden wordt de GGD ingeschakeld. Afhankelijk van de situatie wordt beoordeeld of de GGD een bijdrage levert en op welke manier dit gebeurt (uitleg vooraf of reageren op vragen uit de zaal). Zo nodig kan het bevoegd gezag bij saneringen door derden aandringen op het houden van een informatieavond of zelf een avond organiseren.

Nader onderzoek

Als in opdracht van de gemeente een onderzoek is uitgevoerd en er is sprake van een humaan risico, dan wordt dit direct door de gemeente gemeld aan de GGD⁵. Daarbij wordt alle van belang zijnde informatie doorgegeven. Is het onderzoek door derden ingediend om beschikt te worden door het bevoegd gezag, dan wordt de melding aan de GGD gedaan door de beschikker.

In beide gevallen wordt in een zo vroeg mogelijk stadium contact opgenomen met de GGD.

Saneringsplan

In alle gevallen is de saneerder zelf verantwoordelijk voor de veiligheid en de gezondheid van werknemers en omwonenden. Het is wenselijk om al in het saneringsplan de mogelijke risico's of hinder voor de omgeving te benoemen. Wanneer deze aanwezig zijn, moet er een omgevingsplan voor omwonenden worden opgesteld. Dit omgevingsplan is onderdeel van het veiligheids- en gezondheidsplan (V&G-plan). Als de gemeente zelf een sanering voorbereidt, dan wordt dit plan met zowel de betrokkenen als de GGD besproken.

Als bij het bevoegd gezag Wbb door derden een saneringsplan wordt ingediend, is de saneerder zelf verantwoordelijk voor het opstellen van een V&G-plan. Als tijdens die sanering sprake is van mogelijke uitdamping van stoffen, dan meldt de beschikker dit zelf aan de GGD. In overleg met de GGD wordt beoordeeld welke eisen aan de sanering gesteld moeten worden om gezondheidsrisico's te voorkomen.

Uitvoering sanering

Bij een sanering waarbij in het voortraject al overleg met de GGD is geweest over de gezondheidsrisico's, stuurt het bevoegd gezag een kopie van het meldingsformulier "start sanering" naar de GGD. De GGD weet dan ook wanneer de sanering begint.

⁵ Omdat niet altijd een nader onderzoek wordt aangemeld bij het bevoegd gezag, maar vaak samen met een saneringsplan wordt ingediend, doet de gemeentelijke projectleider van de sanering de melding aan de GGD. Het bevoegd gezag is dan namelijk nog niet altijd bij het project betrokken. De projectleider van de sanering betreft dan de GGD vast bij de situatie (direct maatregelen treffen of in de voorbereiding van het saneringsplan).

Communicatie

Alle persberichten en antwoorden op persvragen over gezondheidsrisico's door bodemverontreiniging worden afgestemd met de GGD. Het directe contact met de pers gaat in principe via de gemeente.

Waarschuwbord

7 Bedrijven, tanks en bodem

Bodemonderzoek en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

Op 1 oktober 2010 is de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) ingevoerd om de procedures voor vergunningen op het terrein van bouwen, ruimte en milieu te vereenvoudigen en te versnellen. Dit hoofdstuk beschrijft wanneer er voor inrichtingen (zoals bedrijven en ondergrondse tanks) bodemonderzoek nodig is. In het hoofdstuk Bouwen en bodem is te vinden in welke gevallen bodemonderzoek nodig is bij aanvragen en vergunningen op het terrein van bouwen.

Wanneer een bedrijf met zijn activiteiten de bodem kan verontreinigen, is het verplicht om bij de start van de bedrijfsvoering een nulsituatie-bodemonderzoek uit te laten voeren. Wanneer zo de nulsituatie is vastgelegd, kan in de toekomst de bodemkwaliteit met deze situatie worden vergeleken en worden vastgesteld of het bedrijf de bodem heeft verontreinigd. Dit kan met een eindsituatie-bodemonderzoek als het bedrijf verhuist of wanneer het zijn activiteiten beëindigt, of tussentijds met een nieuw nulsituatie-bodemonderzoek bij een wijziging van de vergunning.

De gemeente beoordeelt het onderzoek, bepaalt of het onderzoek voldoet en of er eventueel vervolgstappen genomen moeten worden als gevolg van de aangetroffen bodemverontreiniging. Als met onderzoek wordt aangetoond dat het bedrijf bodemverontreiniging heeft veroorzaakt, is het bedrijf verplicht de verontreiniging te verwijderen. Deze saneringsplicht voor eigenaren van bedrijfsterreinen kan met een dwangsom worden afgedwongen of door strafrechtelijke handhaving. Zie het hoofdstuk Bevelsbeleid en kostenverhaal.

Wanneer in het verleden geen nulsituatie-bodemonderzoek is uitgevoerd, gebruikt de gemeente Haarlem de achtergrondwaarde uit de bodemkwaliteitskaart van de gemeente Haarlem als nulsituatie bij het beoordelen van het eindsituatie-onderzoek.

Ondergrondse opslagtanks

De doelstelling van de gemeente Haarlem is dat alle ondergrondse opslagtanks voldoen aan de eisen van het

Activiteitenbesluit. In het Activiteitenbesluit zijn regels opgenomen voor de sanering van ondergrondse opslagtanks. Ook tanks bij woningen vallen onder deze regels en worden gezien als een inrichting volgens de Wet milieubeheer. De tanks die niet voldoen aan de wettelijk gestelde eisen moeten alsnog gesaneerd worden. Tanks moeten worden gesaneerd door een KIWA⁶ erkend bedrijf.

Deliterrein, verwijderen ondergrondse opslagtank

⁶ KIWA: <http://www.kiwa.nl>

Bij de sanering van ondergrondse tanks is het uitgangspunt dat de tank wordt verwijderd. In een enkel geval kan hiervan worden afgeweken. Dit kan als:

- de verwijdering van een ondergrondse tank bouwkundige aanpassingen met zich meebrengt. Dit moet met een bouwkundig rapport worden aangetoond;
- de kosten van de verwijdering van een tank niet in verhouding staan tot het laten vullen met zand. Dit moet door middel van een kostenberekening worden aangetoond.

Voordat een ondergrondse tank wordt gesaneerd moet een verkennend bodemonderzoek worden uitgevoerd. Als uit het onderzoek blijkt dat een tank in verontreinigde grond ligt, is naast het Activiteitenbesluit ook de Wet bodembescherming (Wbb) van toepassing. Voordat de tanksanering kan worden uitgevoerd moet een saneringsplan of een melding in het kader van Besluit uniforme sanering worden ingediend. Hierin staat beschreven hoe er met de verontreinigde grond moet worden omgegaan. In dit geval moet rekening gehouden worden met de tijd die nodig is om een goedkeuring op het saneringsplan of de BUS-melding te krijgen.

De gemeente Haarlem adviseert altijd de verontreinigde grond te verwijderen, ook als dit vanuit de Wbb niet geëist kan worden.

8 **Inspraak en participatie bij gevallen van bodemverontreiniging**

Inspraak en participatie is in de gemeente Haarlem geregeld in de Algemene wet bestuursrecht, de nota “Vernieuwing participatie & inspraak en wijkradenstelsel”⁷ met daarin opgenomen de nota “De nieuwe Haarlemse participatiepraktijk” en de “Inspraakverordening van de gemeente Haarlem”.

In dit hoofdstuk wordt toegelicht hoe inspraak en participatie bij gevallen van bodemverontreiniging plaatsvindt.

Verskil tussen inspraak en participatie

Inspraak vindt plaats als vervolg op genomen of voorgenomen besluiten over beleid of een project. Het geeft iedere belanghebbende de mogelijkheid om op het voorstel te reageren. Dit is geregeld in de Algemene wet bestuursrecht.

Participatie kan zowel betrekking hebben op het ontwikkelen of uitvoeren van het beleid als op het uitvoeren van projecten. Het vindt plaats tijdens de ontwikkeling van een beleidsnota of een project. De voorwaarde is dat de betrokkenen invloed kunnen hebben. De mate van invloed verschilt per geval.

Participatie is als volgt gedefinieerd: “Het in een eerder stadium van het beleidsvormingsproces laten participeren van belanghebbenden. Het gaat bij participatie vooral om meedenken, ideevorming, het op elkaar afstemmen van behoeften, wensen en mogelijke werkwijzen. Daarnaast moet worden voorkomen dat langs elkaar heen wordt gewerkt, of dat ondoordachte plannen ontstaan of dat verkeerde verwachtingen worden gewekt.

Participatie en inspraak bij beleidsontwikkeling

Bij het ontwikkelen van beleid binnen het werkgebied Bodem is in sommige gevallen ook participatie en inspraak mogelijk, dan wel gewenst. Dit kan alleen als het beleidsproject geschikt is voor participatie en er inhoudelijk ook ruimte is voor participatie. Wanneer door technische of beleidsmatige randvoorwaarden het niet mogelijk is om van plannen af te wijken, heeft participatie geen zin.

Het doel van deze participatie is naast eventuele inhoudelijke input, ook het krijgen van draagvlak voor het op te stellen beleid.

Wanneer door het college van burgemeester en wethouders en/of de raad een besluit is genomen over beleid bestaat formeel ook nog altijd de mogelijkheid van inspraak. Dit kan dan in de vorm van bezwaar op de genomen beslissing.

Inspraak bij gevallen van bodemverontreiniging

De gemeente neemt beschikkingen (formele besluiten) in haar rol als bevoegd gezag Wet bodembescherming. Bij deze besluiten is inspraak mogelijk. De te volgen procedure staat beschreven in de Algemene wet bestuursrecht. De gemeente publiceert wekelijks de (ontwerp-)besluiten. De bijbehorende stukken liggen ter inzage. Belanghebbenden kunnen hun zienswijze op het ontwerpbesluit indienen. Het besluit wordt definitief gemaakt, waarbij rekening is gehouden met de ingediende zienswijzen. Wanneer een definitief besluit is genomen, kan in beroep worden gegaan bij de Raad van State.

Haarlem kent voor beschikkingen in het kader van de Wet bodembescherming ook een procedure waarbij het ontwerpbesluit met terinzagelegging wordt overgeslagen. Deze procedure wordt gevolgd als er geen bezwaren worden verwacht. Een beschikking op een evaluatie van een bodemsanering wordt in beginsel ook volgens deze kortere procedure genomen.

Tegen dergelijke besluiten kan bezwaar worden gemaakt bij burgemeester en wethouders. In dat geval is de Verordening op de behandeling van bezwaar- en beroepschriften van toepassing.

Voor een uitgebreidere beschrijving van deze procedure wordt verwezen naar de Inspraakverordening en de Algemene wet bestuursrecht.

Participatie bij gevallen van bodemverontreiniging

Participatie bij bodemverontreiniging is alleen mogelijk in samenhang met de totale ontwikkeling van een gebied. De manier waarop een bodemsanering wordt uitgevoerd is meestal afhankelijk van de ontwikkelingsplannen. De saneringsplannen zijn volgend ten opzichte van de ontwikkelingsplannen.

Er is geen participatie mogelijk op de aanpak van het bodemonderzoek en de sanering vanwege juridische en technische redenen. Wat wordt gesaneerd wordt vooral bepaald door de functie die ergens gerealiseerd wordt. De bodemkwaliteit moet namelijk geschikt worden gemaakt voor het gebruik van die plek.

⁷ Raadsbesluit van 21 juli 2011 met registratienummer WZ/GM/2010/337957

9 Haarlem als bevoegd gezag Wet bodembescherming

De gemeente Haarlem is sinds 2001 bevoegd gezag voor de taken uit de Wet bodembescherming (Wbb). Deze taken bestaan uit:

- het beoordelen en beschikken van gevallen van bodemverontreiniging, saneringsplannen, BUS-meldingen en evaluatierapporten;
- het laten uitvoeren van onderzoeken, saneringen, nazorg en monitoring zoals die zijn opgenomen in het bodemprogramma van de gemeente Haarlem;
- de mogelijkheid om anderen te verplichten een onderzoek of sanering uit te voeren (zie hoofdstuk Bevels-beleid en kostenverhaal);
- het laten uitvoeren van toezicht en handhaving op het gebied van bodemonderzoek en -sanering;
- het opstellen van beleid.

In bijlage 2 worden de belangrijkste taken verder omschreven.

Raaks, afgraven gasfabrieksgrond

Beoordelen en beschikken van gevallen van bodemverontreiniging en -saneringen

Op basis van onderzoeksrapporten beoordeelt het bevoegd gezag of de bodem verontreinigd is. Daarbij wordt vastgesteld of er sprake is van een geval van ernstige bodemverontreiniging. Van gevallen van ernstige bodemverontreiniging wordt bepaald of deze gesaneerd moeten worden, omdat er bijvoorbeeld risico's zijn bij het gebruik van de bodem.

Wanneer een geval van ernstige bodemverontreiniging gesaneerd moet worden omdat er risico's aanwezig zijn, dan wordt ook beoordeeld of de geplande maatregelen voldoende zijn om deze risico's weg te nemen. De saneringsdoelstellingen worden beoordeeld aan de hand van de Circulaire bodemsanering. Daarbij stelt Haarlem altijd de eis dat een afdekkende leeflaag minimaal de standaarddikte van één meter heeft. Dit geldt nadrukkelijk ook voor openbaar groen.

Wie wil werken in een (mogelijk) geval van ernstige bodemverontreiniging mag dat alleen als hij goedkeuring heeft van het bevoegd gezag. Deze goedkeuring kan worden gegeven door middel van het nemen van een beschikking op een saneringsplan. Er mag pas in sterk verontreinigde grond gewerkt worden als het plan is goedgekeurd.

In veel gevallen kan ook gewerkt worden volgens het Besluit Uniforme Sanering (BUS).

Bij een sanering volgens het BUS wordt het opstellen van een saneringsplan vervangen door het invullen van een meldingsformulier. De procedure voor de behandeling van BUS-meldingen is aanmerkelijk simpeler en korter. Het gaat om relatief eenvoudige saneringen waarbij naast de saneerder geen andere belanghebbenden betrokken zijn.

Wanneer een verontreiniging uiteindelijk is gesaneerd, bepaalt het bevoegd gezag of het behaalde resultaat voldoende is. Het kan zijn dat als gevolg van een restverontreiniging nazorg moet worden uitgevoerd. De te nemen maatregelen staan verwoord in het saneringsplan of in een apart nazorgplan dat ook weer moet worden goedgekeurd.

Voor nieuwe verontreinigingen (die zijn ontstaan na 1 januari 1987) is het uitgangspunt dat de verontreiniging volledig wordt weggenomen of ongedaan wordt gemaakt. Is de bodem door een ongewoon voorval (bijvoorbeeld een calamiteit) verontreinigd of aangetast, dan moet de veroorzaker deze ook zo volledig mogelijk verwijderen. De sanering moet zo snel mogelijk worden uitgevoerd.

Ook voor calamiteiten en nieuwe gevallen is gemeente Haarlem bevoegd gezag. Voor dit soort saneringen moet de saneerder een plan van aanpak indienen waarin staat welke maatregelen er worden getroffen. Het bevoegd gezag legt de goedkeuring van dit plan vast in een brief.

Meldingen en aanvragen om een besluit te nemen, moeten gedaan worden gedaan bij het Meldpunt Bodem⁸ van de gemeente Haarlem.

Wanneer als gevolg van handelingen op of in de bodem, de bodem verontreinigd raakt, dan moet men dit eveneens melden aan het Meldpunt Bodem.

Indieningsvereisten

Haarlem eist dat bodemonderzoeksrapporten in digitale vorm worden aangeleverd in XML bestand en in PDF (zie bijlage).

Haarlems beleid is dat een digitale indiening van een BUS-melding volstaat.

Tijdelijke uitplaatsingen bij kleinschalige werkzaamheden

Wanneer kleinschalige werkzaamheden worden uitgevoerd, moet eerst de milieuhygiënische kwaliteit van de bodem bekend zijn. Als uit de resultaten van het bodemonderzoek blijkt dat er geen sprake is van een geval van ernstige bodemverontreiniging op die specifieke plek, hoeft er geen melding te worden gedaan bij het bevoegd gezag. Wel moet bij controle dit onderzoek direct beschikbaar zijn.

Als blijkt dat er sprake is van een (mogelijk) geval van ernstige bodemverontreiniging, moeten de werkzaamheden bij het bevoegd gezag worden gemeld. Het is ook mogelijk een melding op grond van de kwaliteitsgegevens uit de Bodemkwaliteitskaart te doen, mits het om een onverdachte locatie gaat. Zie de paragraaf Vrijstelling onderzoeksplicht.

⁸ Meldpunt Bodem, Postbus 511, 2003 PB Haarlem, meldpuntbodem@haarlem.nl

Bij deze werkzaamheden gaat het meestal om kleinschalig grondverzet. De landelijke regelgeving kent drie categorieën: BUS⁹ ‘tijdelijk uitplaatsen’, BUS ‘immobiel’ en BUS ‘mobiel’.

Haarlemse varianten

De gemeente Haarlem heeft, in afwijking van landelijke wet- en regelgeving, apart beleid voor de kleinschalige werkzaamheden geformuleerd. Het zijn de volgende twee varianten:

- via een plan van aanpak. Dit is een mogelijkheid als een BUS-melding bij mobiele verontreinigingen niet mogelijk is of een te zwaar middel is (minder dan 10 m³ grond). Een plan van aanpak is een vereenvoudigd saneringsplan.

Deze mogelijkheid geeft Haarlem alleen voor kleinschalige ontgravingen, waarbij alle grond onbewerkt wordt teruggeplaatst op dezelfde plek. In tegenstelling tot de regels uit het BUS hoeft de grond niet te worden gesaneerd. Na de werkzaamheden moet dan wel een evaluatieverslag worden ingediend. Het bevoegd gezag moet instemmen met het plan van aanpak en met het evaluatieverslag.

- via de regeling ‘Graafwerkzaamheden van beperkte omvang in sterk verontreinigde grond’. Dit is een snelle, versoepelde melding voor kleinschalige werken in immobiele verontreinigingen waarbij de BUS-procedure te uitgebreid is. Het gaat om werkzaamheden zoals: inspectieput voor funderingsonderzoek, herstelwerkzaamheden aan kabels en leidingen, plaatsen van een boom of lichtmast, aanbrengen van huisaansluitingen door nutsbedrijven, etc. De regeling mag alléén gebruikt worden als aan alle voorwaarden wordt voldaan. De melding moet minimaal twee werkdagen voor aanvang van de graafwerkzaamheden ingediend worden. Aan deze melding zijn strikte voorwaarden verbonden waaraan moet worden voldaan (bijlage).

Kabels en leidingen

Vrijstelling onderzoeksplicht

Als uit vooronderzoek blijkt dat de kleinschalige werkzaamheden worden uitgevoerd op een onverdachte locatie, is het mogelijk uit te gaan van de gegevens van de Haarlemse Bodemkwaliteitskaart (Bkk). Onverdacht betekent dat er geen bodembedreigende activiteiten geweest mogen zijn waardoor de bodem daar mogelijk meer verontreinigd is dan op basis van de Bkk kan worden verwacht. Wanneer bijvoorbeeld ergens een chemische wasserij heeft gezeten, dan zijn daar oplosmiddelen te verwachten. Er moet in dat voorbeeld gericht onderzoek zijn gedaan naar oplosmiddelen voordat er in de bodem gewerkt kan worden.

Er geldt echter wél een meldplicht voor locaties waar de bodem, op basis van de bodemkwaliteitskaart (Bkk) van Haarlem, mogelijk sterk is verontreinigd. Hier hoeft dus geen concreet onderzoek te zijn uitgevoerd op de locatie zelf. Wanneer de Bkk laat zien dat er een redelijke kans is dat de bodem op de locatie waar gewerkt gaat worden sterk is verontreinigd, moet daarvan een melding (BUS-melding of plan van aanpak) worden gedaan.

Het is mogelijk een melding te doen op basis van alleen de gegevens van de bodemkwaliteitskaart. Vooruitlopend op landelijke regelgeving accepteert de gemeente Haarlem ook de gegevens uit de Bkk als zogenaamd “aanvullend bewijsmateriaal” in plaats van concrete onderzoeksgegevens van de locatie. Voorwaarde is wel dat het gaat om een recente Bkk.

⁹ Voor alle randvoorwaarden en eisen bij een BUS-sanering, zie het Besluit uniforme sanering (BUS) en de daaraan gekoppelde Regeling uniforme sanering (RUS)

Registratie beperkingen door bodemverontreiniging

De Wkpb is de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken. Deze wet is opgesteld om de burger eenvoudig te informeren over een beperking op een kadastraal perceel. Een beperking in het kader van de Wet bodembescherming (Wbb) heeft te maken met een geval van ernstige verontreiniging in de vaste grond (dus niet in het grondwater) die is vastgelegd in een beschikking.

Door deze sterke verontreiniging bestaat een belemmering in het gebruik van de grond op het betreffende perceel of de betreffende percelen.

Na een sanering kan de beperking geheel of gedeeltelijk worden verwijderd. Dit is afhankelijk van de resultaten van de sanering. Als op een perceel na sanering geen ernstige verontreiniging meer aanwezig is, dan wordt de registratie van de beperking voor dat betreffende perceel verwijderd.

Als na de grondsanering blijkt dat nazorg nodig is, dan geldt dit eveneens als een beperking in het gebruik. Zie ook het hoofdstuk Nazorg bij (rest-)verontreinigingen.

Bodemprogramma

Het bodemprogramma wordt elke vijf jaar vastgesteld door de gemeenteraad van gemeente Haarlem. In het Bodemprogramma Haarlem 2010-2014 is opgenomen dat de gemeente fungeert als vangnet voor gevallen van bodemverontreiniging waarvoor geen veroorzaker of andere verantwoordelijke is aan te wijzen. Dit zijn gevallen van bodemverontreiniging die onderzocht en/of gesaneerd moeten worden omdat de bodemkwaliteit niet geschikt is voor het beoogde gebruik.

In het bodemprogramma is ook aandacht besteed aan de spoedlocaties. In 2005 is door het Rijk aangegeven dat alle verontreinigde locaties die met spoed gesaneerd moeten worden vóór 2015 moeten zijn aangepakt. De gemeente Haarlem heeft hiervoor een lijst opgesteld. Hierop staan de locaties die met spoed gesaneerd moeten worden én waarvan is vastgesteld dat de verontreiniging vóór 1987 is ontstaan. (Als een verontreiniging na 1987 is ontstaan, dan geldt de zorgplicht van de Wet bodembescherming. Zie hiervoor het hoofdstuk Bevelsbeleid en kostenverhaal). De inventarisatie van deze locaties binnen de gemeente Haarlem is efficiënt aangepakt. De verwachting is dat de doelstellingen gehaald worden.

10 Omzetten en herschikken van grond

Gemeente Haarlem wil dat vrijkomende grond zoveel mogelijk wordt hergebruikt op de locaties zelf (duurzaam hergebruik). Echter niet alle methoden van hergebruik van grond zijn toegestaan.

Haarlem stimuleert het herschikken van verontreinigde bodem binnen een werklocatie. Wel moet bij hergebruik van grond worden voldaan aan de volgende voorwaarden:

- de grond die op de locatie als leeflaag wordt toegepast moet minimaal voldoen aan de kwaliteit van de betreffende zone en moet geschikt zijn voor de functie die hoort bij de locatie. De grond onder de leeflaag moet van dezelfde kwaliteit zijn als de kwaliteit van die laag zoals die op de locatie aanwezig is;
- de grond moet onbewerkt weer worden teruggeplaatst. Alleen verwijderen van puin is toegestaan;
- er mag geen verslechtering van de grondkwaliteit plaatsvinden op welke diepte dan ook. Een verontreinigde (top)laag mag dus niet in een schonere grondlaag verwerkt worden, dit principe wordt omzetten van grondlagen genoemd.

Herschikken (wel toegestaan)

Herschikken van grond is hergebruik van verontreinigde grond binnen een werk respectievelijk een geval van ernstige bodemverontreiniging. De grond wordt ontgraven en hergebruikt binnen de locatie in dezelfde bodemlaag. Hierbij moet altijd voldaan worden aan het standstil beginsel. Dit betekent dat er geen verslechtering van de kwaliteit van een bodemlaag plaatsvindt. Er moet een relatie zijn tussen de ontvangende en te herschikken kwaliteit van de grond. Dit wordt stof-gebonden herschikken genoemd. Grond die bijvoorbeeld sterk verontreinigd is met olie mag niet gebruikt worden op grond die sterk verontreinigd is met zware metalen. Verder moet de kwaliteit van de contactzone altijd voldoende zijn voor de functie van het terrein.

Omzetten van grondlagen (niet toegestaan)

We spreken van omzetten van grond als binnen een werk de oorspronkelijke schone grond wordt vervangen door van de locatie afkomstige verontreinigde grond. De schone grond wordt vervolgens afgevoerd van de locatie en de verontreinigde grond blijft achter in een grondlaag die oorspronkelijk schoon was.

In Haarlem is omzetten van verontreinigde grond niet toegestaan. Hierbij wordt in feite verontreinigde grond als 'afvalstof' in de ondergrond achtergelaten.

Alle gevallen waar de kwaliteit van bepaalde grondlagen verslechtert, vallen onder het omzetten van grondlagen. Deze methode is vanuit kostenaspect interessant, maar is in Haarlem niet toegestaan.

Met deze praktijk zou licht tot matig verontreinigde grond binnen een locatie niet nuttig worden hergebruikt, maar als een afvalstof ondergronds worden achtergelaten: 'men ontdoet zich er (in deze situatie) van'. Op dat moment worden afvalstoffen in strijd met art. 10.2 de Wet milieubeheer (Wm) opgeslagen. Er worden binnen de gemeente Haarlem geen vergunningen voor een dergelijke opslag van afvalstoffen verleend.

Allerlei andere soorten omzettingen van grondlagen die het doel hebben verontreinigde grond achter te laten als een afvalstof (in de zin van de Wm) en schone grond hierbij af te voeren zijn binnen de gemeente Haarlem ook niet toegestaan.

11 Tijdelijke gronddepots buiten bestaande inrichtingen

Bij het uitvoeren van civieltechnische (grond-)werken en/of bij de uitvoering van saneringen is het vaak onvermijdelijk dat grond tijdelijk moet worden opgeslagen. De randvoorwaarden voor deze opslag staan beschreven in het Besluit bodemkwaliteit (Bbk) en de publicatie CROW 132 ‘Werken in of met verontreinigde grond en verontreinigd (grond)water’. Volgens deze regelgeving mag een tijdelijke opslag van grond maximaal drie jaar duren.

De opslag van grond binnen een inrichting wordt geregeld in de Wet milieubeheer en het daaraan gekoppelde Activiteitenbesluit (Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer). Grondopslag die langer duurt dan drie jaar, valt onder de regelgeving van de Wet milieubeheer en wordt gezien als een bedrijfsmatige inrichting. Dat geldt ook voor een tijdelijke opslag die niet voldoet aan de voorwaarden van het Bbk of voor grond die sterk is verontreinigd.

Dit hoofdstuk behandelt hoe in Haarlem wordt omgegaan met tijdelijke grondopslag buiten een daarvoor bedoelde inrichting.

Melden en voorwaarden opslag

Het is wettelijk verplicht om tijdelijke opslag van grond buiten een daarvoor bedoelde inrichting te melden. De melding moet worden verricht bij het landelijke Meldpunt bodemkwaliteit. Dit meldpunt geeft de gegevens door aan het Meldpunt Bodem van de gemeente Haarlem (zie bijlage 3).

In Haarlem wordt altijd om kwaliteitsgegevens en de bestemming van de opgeslagen grond gevraagd, dat geldt ook voor opslag die minder dan zes maanden duurt.

Is de duur van de tijdelijke opslag langer dan zes maanden, dan moet de grond ook voldoen aan de kwaliteitsklasse van de ontvangende bodem. De opslag wordt dan gezien als een toepassing in de zin van het Bbk.

Het is in Haarlem niet toegestaan om sterk verontreinigde grond tijdelijk op te slaan buiten een saneringslocatie. Verder kan er alleen een tijdelijk depot worden ingericht op plekken waarvoor het bestemmingsplan dat toelaat.

Tijdelijk gronddepot Reinaldapark

Maatregelen bij opslag van verontreinigde grond

Tijdelijke gronddepots moeten zoveel mogelijk binnen het werk worden gerealiseerd. Wanneer de grond op een ander terrein moet worden opgeslagen, kan de gemeente Haarlem vragen om een nulsituatie- en eindonderzoek uit te voeren naar de bodemkwaliteit van dit terrein. Zeker als het gaat om een opslag die langer dan zes maanden duurt, moeten deze gegevens geleverd worden. Zo komt vast te staan of de bodemkwaliteit verslechterd is door de tijdelijke opslag.

Bij de tijdelijke opslag van grond moet de opslaglocatie zijn omheind door gesloten en gekoppelde hekwerken. Hierop moeten borden zijn aangebracht met de gegevens van de eigenaar van de grond. Is de grond verontreinigd, dan moet dit worden uitgebreid met de tekst “verontreinigde grond” en het pictogram “geen toegang voor onbevoegden”.

De aard en mate van de verontreiniging bepalen of er maatregelen nodig zijn om de onder- en omliggende bodem te beschermen. De gemeente Haarlem wil, in tegenstelling tot het Besluit bodemkwaliteit, altijd gegevens hebben over de kwaliteit van de tijdelijk opgeslagen grond. Als grond wordt opgeslagen, mag dit niet leiden tot verontreiniging van de onderliggende of naastgelegen bodem. Vermenging, verstuiving en uitloging moeten dan ook worden voorkomen. Bij onverharde terreinen kunnen maatregelen bestaan uit een boven- of onderafdeling met folie. Bij verharde terreinen is dit niet altijd noodzakelijk.

Arbeidsomstandigheden en veiligheid

Om te kunnen vaststellen welke arbeidshygiënische maatregelen precies nodig zijn, stelt een deskundige, op basis van de analyseresultaten, allereerst de veiligheidsklasse vast. De veiligheidsmaatregelen worden opgenomen in een veiligheids- en gezondheidsplan. Alle maatregelen in het gehele traject van aanleg tot en met ontmanteling/verwijdering van de opslag moet voldoen aan de CROW 132.

12 Bevelsbeleid en kostenverhaal

Het bevoegd gezag Wet bodembescherming (Wbb) kan, wanneer het gaat om een geval van ernstige bodemverontreiniging, partijen verplichten om bepaalde vervolgstappen te ondernemen. Zo kan zij veroorzakers en eigenaren van ernstig verontreinigde terreinen verplichten om bijvoorbeeld nader bodemonderzoek uit te voeren, te saneren of andere maatregelen te treffen. Dit gebeurt in de vorm van een bevel. Er moet dan wel sprake zijn van bodemverontreiniging die mogelijk risico's oplevert of die andere ongewenste directe gevolgen¹⁰ heeft.

Bevelen worden als laatste middel ingezet. In eerste instantie zal de gemeente contact opnemen met de betrokkenen om tot een vrijwillige aanpak van de bodemverontreiniging te komen. Eerst wordt nagegaan of de veroorzaker van de bodemverontreiniging kan worden aangesproken. Als dit niet mogelijk is, wordt de eigenaar aangesproken.

Er zijn verschillende soorten bevelen die het bevoegd gezag kan opleggen. Aan wie een bevel kan worden opgelegd, verschilt per type bevel.

Beveiligingsbevel

Bij een geval van ernstige bodemverontreiniging kan het bevoegd gezag een bevel geven tot het treffen van tijdelijke beveiligingsmaatregelen. Deze maatregelen moeten voorkomen dat de verontreiniging zich verspreidt of dat er gezondheidsrisico's ontstaan. Dit bevel kan opgelegd worden aan de eigenaar of aan degene die het terrein gebruikt of heeft gebruikt bij de uitoefening van een bedrijf.

Tijdelijke beveiligingsmaatregel

Stakingsbevel

Het bevoegd gezag kan een bevel geven om bepaalde handelingen te staken als een ernstige bodemverontreiniging dreigt te ontstaan. Dit bevel wordt gegeven aan degene die iets doet waardoor de bodem verontreinigd kan raken.

¹⁰ Directe gevolgen kunnen bijvoorbeeld zijn: gebruiksbeperkingen (wanneer er bijvoorbeeld geen grondwater mag worden opgepompt of als een afdeklaag in stand moet blijven), waardevermindering van een perceel of wanneer leidingen worden aangetast.

Gedoogbevel

In sommige gevallen kan de medewerking van derden vereist zijn. Het bevoegd gezag kan dan bevelen dat bepaalde personen moeten worden toegelaten op het grondgebied waar:

- de oorzaak van de verontreiniging zich bevindt, of
- de verontreiniging zich bevindt, of
- de directe gevolgen zich voordoen.

De mensen die zo toegang krijgen, moeten ongehinderd onderzoek kunnen doen, kunnen saneren of andere maatregelen kunnen treffen.

Onderzoeksbevel (nader onderzoek of saneringsonderzoek)

Het bevoegd gezag kan een bevel geven om een nader bodemonderzoek of een saneringsonderzoek uit te voeren. Een nader onderzoek moet plaatsvinden op een locatie waar zich vermoedelijk een geval van bodemverontreiniging bevindt (onderzoeksgeval). Een saneringsonderzoek kan worden opgelegd als uit het nader onderzoek is gebleken dat er sprake is van een geval van ernstige bodemverontreiniging en er een noodzaak is om deze te saneren. Dit saneringsonderzoek moet leiden tot een afgewogen keuze voor een bepaalde saneringsmethode. Het nader onderzoeksbevel kan worden gegeven aan een veroorzaker van een geval van bodemverontreiniging of aan een eigenaar van het terrein waar de verontreiniging zich bevindt of waar de directe gevolgen zich voordoen.

Het bevel om een nader onderzoek uit te voeren kan daarnaast opgelegd worden aan de **erfpachter** van het terrein.

Saneringsbevel

Het bevoegd gezag kan degene die een geval van ernstige bodemverontreiniging heeft veroorzaakt of de eigenaar/erfpachter van een verontreinigd perceel bevelen de bodem te saneren. Dit kan alleen als in een beschikking is vastgesteld dat het gaat om een geval van ernstige bodemverontreiniging dat met spoed gesaneerd moet worden.

Dit bevel kan worden gegeven aan de veroorzaker en aan een schuldige eigenaar. De eigenaar is onschuldig wanneer hij aantoonst dat hij:

- geen duurzame rechtsbetrekking heeft gehad met de veroorzaker,
- geen (in-)directe betrokkenheid heeft bij de veroorzaking én
- op het moment dat hij het grondgebied verkreeg niet op de hoogte was en redelijkerwijs niet op de hoogte had kunnen zijn van de bodemverontreiniging.

Voor bedrijfsterreinen geldt dat de eigenaar of erfpachter op grond van de Wbb rechtstreeks verplicht is tijdig met de sanering te beginnen. In dat geval is het in de Wbb zo geregeld dat wanneer er niet op tijd gesaneerd wordt, een dwangsom kan worden opgelegd zonder eerst een bevel op te leggen. Het saneringsbevel zoals hierboven is beschreven, is dan niet van toepassing.

Overigens kan, wanneer er sprake is van een inrichting, ook vanuit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) worden geëist om de bodemkwaliteit weer terug te brengen naar zoals die oorspronkelijke was (zie voor wat daaronder wordt verstaan het hoofdstuk Bodem, bedrijven en tanks).

Wanneer een geval van bodemverontreiniging is ontstaan na 1 januari 1987 (een zogenaamd nieuw geval) is de veroorzaker verplicht om de bodemverontreiniging direct te verwijderen. In deze gevallen wordt dus altijd de veroorzaker aangesproken. Voor asbest geldt het jaartal 1993 voor bedrijfsmatige eigenaren en 2000 voor particulieren omdat er pas sindsdien een verbod bestaat op het toepassen van asbest.

Uitzonderingen

Op grond van het huidige beleid zal geen bevel worden gegeven aan een eigenaar-bewoner, ook al was hij op de hoogte van de bodemverontreiniging op het moment dat hij eigenaar werd van de locatie, mits hij kan aantonen dat:

- het betreffende perceel geen bronperceel is;
- de verkoper (en diens rechtsvoorgangers), al gedurende een redelijke periode, de onroerende zaak voor bewoning voor zichzelf of voor familieleden in de eerste graad gebruikte;
- de eigenaar-bewoner niet direct of indirect betrokken is geweest bij de veroorzaking van de verontreiniging en geen duurzame betrekking met de veroorzaker heeft gehad;
- hij de woning voor een redelijke prijs heeft gekocht.

Een eigenaar-bewoner kan natuurlijk wel een gedoog- of een stakingsbevel worden opgelegd.

Kostenverhaal

Als de gemeente kosten heeft gemaakt als gevolg van een bodemverontreiniging waarvoor een ander verantwoordelijk is, kan de gemeente beslissen deze kosten te verhalen. Dit kan in de volgende situaties spelen:

- de gemeente heeft als bevoegd gezag een bevel opgelegd waaraan geen gehoor is gegeven. In zo'n geval kan de gemeente zelf de handelingen verrichten waarvoor een bevel was opgelegd (zoals onderzoek of sanering). De kosten die de gemeente dan maakt, worden verhaald op diegene die het bevel niet heeft opgevolgd. Dit is een bevoegdheid van de gemeente als bevoegd gezag Wbb en is dan ook een bestuursrechtelijke procedure.
- een terrein dat in eigendom is van de gemeente, is verontreinigd geraakt buiten de schuld van de gemeente om. De schade die de gemeente als eigenaar daardoor lijdt, wordt verhaald op degene die voor de verontreiniging verantwoordelijk is. Bij civiele werkzaamheden kunnen bijvoorbeeld extra kosten moeten worden gemaakt als gevolg van een verontreiniging. De verontreiniging moet soms verwijderd worden voordat een riolering kan worden aangelegd of er moeten veiligheidsmaatregelen voor de werknemers getroffen worden. De gemeente verhaalt deze kosten via een privaatrechtelijke procedure. Dat wil zeggen dat de gemeente dan als eigenaar van de grond reageert en niet als bevoegd gezag voor de Wbb.

Om te voorkomen dat de gemeente een procedure moet aanspannen om de kosten te verhalen, kunnen de kosten ook vooraf worden afgekocht. De voor de verontreiniging verantwoordelijke partij betaalt de gemeente een overeengekomen bedrag. Met dit geld betaalt de gemeente de kosten als gevolg van de verontreiniging.

Haarlem hanteert drie beleidsmatige uitgangspunten bij het verhalen van de kosten als gevolg van bodemverontreiniging op terreinen die in eigendom zijn van de gemeente.

De vervuiler betaalt

Degene die verantwoordelijk is voor een bodemverontreiniging draagt zowel de kosten van het onderzoek als de kosten van de eventuele sanering van deze verontreiniging.

In veel gevallen is niet exact duidelijk wie voor welk deel van de kosten verantwoordelijk is. In dit geval is ook het principe 'de vervuiler betaalt' richtinggevend. Bij onderhandelingen over de kosten wordt onderzocht welke partij redelijk gezien voor welk deel van de kosten aan te spreken is.

Er wordt ook altijd gekeken of de opbrengsten van kostenverhaal in redelijke verhouding staan tot de kosten van de verhaalprocedure.

Herstel van de oorspronkelijke bodemkwaliteit

De gemeente gaat bij kostenverhaal voor onderzoek en saneringen uit van de oorspronkelijke bodemkwaliteit. De gemeente verhaalt de kosten die gemaakt moeten worden om de bodemkwaliteit weer terug te brengen naar zoals die was toen de vervuiler het terrein in eigendom kreeg of in gebruik nam. Dat betekent dus dat er in principe niet gekeken wordt naar de functie van het terrein, maar alleen naar de oorspronkelijke staat van de bodem. Wanneer daar door specifieke omstandigheden van af moet worden geweken, moet de veroorzaker een vergoeding betalen voor de waardevermindering van het terrein van de gemeente.

Streven naar de goedkoopste acceptabele oplossing

Er wordt altijd gezocht naar een oplossing die zo min mogelijk schade oplevert voor degene bij wie de kosten verhaald worden. Er wordt gezocht naar de goedkoopste saneringsmethode met een voldoende saneringsresultaat. Er mag niet onnodig verontreiniging achterblijven waarvan de gemeente direct of in de toekomst alsnog (financiële) schade ondervindt.

13 Toezicht bodemsaneringen en grondstromen

De gemeente Haarlem is als bevoegd gezag Wet bodembescherming (Wbb) verantwoordelijk voor toezicht en handhaving bij saneringen. Deze taken behoren tot de basis milieutaken die zijn overgedragen naar de regionale uitvoeringsdienst (RUD). Haarlem voert wel zelf het signaleringstoezicht uit en stelt beleidskaders voor het uitvoeren van toezicht en handhaving door de RUD.

De uitvoering van toezicht op een sanering is gericht op het behalen van de saneringsdoelstelling en een juiste milieuhygiënische uitvoering. De saneringsdoelstelling is beschreven in een saneringsplan dat door de gemeente Haarlem is goedgekeurd.

Daarnaast houdt de RUD toezicht op de toepassing van bouwstoffen, grond en baggerspecie zoals dat is vastgelegd in het Besluit bodemkwaliteit (Bbk).

Signaleringstoezicht Wet bodembescherming door de gemeente Haarlem

Het eerstelijns toezicht door de gemeente Haarlem vindt plaats ten behoeve van het beschikkingentraject in de zin van de Wbb. Dit toezicht heeft vooral een signalerende functie. Er wordt gecontroleerd of de gegevens uit het veld overeenkomen met de gegevens die zijn ingediend. Het gaat bijvoorbeeld om het signaleren van afwijkingen in de meest ruime zin bij het uitvoeren van bodemsaneringen die bij de gemeente zijn gemeld en goedgekeurd. Afwijkingen die voor het verdere verloop van het beschikkingentraject relevant zijn, worden gesignaleerd. Dit is belangrijk voor de beoordeling van het evaluatierapport dat na een sanering wordt ingediend. Bij het signaleren van afwijkingen wordt het project overgedragen aan de RUD.

Het toezicht richt zich op de kernvoorschriften die zijn vastgelegd in de Handhavingsuitvoeringsmethode Wet bodembescherming (HUM Wbb). Zie hiervoor de bijlage 4.

Het signaleringstoezicht door de gemeente Haarlem vindt zowel administratief als in het veld plaats. Het uitgangspunt is dat alle saneringen tijdens de uitvoering minimaal één keer worden bezocht.

Administratieve controle houdt het volgende in:

- het toetsen van de handhaafbaarheid van (ontwerp-)beschikkingen en BUS-meldingen: of de eisen die door de gemeente worden gesteld in de praktijk wel gecontroleerd kunnen worden;
- het controleren of na een sanering een evaluatieverslag wordt ingediend;
- het nagaan of aan monitoringsverplichtingen wordt voldaan;
- het controleren van nazorgverplichtingen en beheersmaatregelen;
- het bewaken van de gestelde termijnen;
- het nagaan of de uitvoerende bedrijven voldoende zijn gecertificeerd;
- het controleren van de kwaliteitsgegevens (analysecertificaten) van de toe te passen grond.

In het veld wordt gesignaleerd of:

- wordt gewerkt volgens het saneringsplan en de daarop afgegeven beschikking;
- afwijkingen op het saneringsplan worden vastgelegd;
- gewerkt wordt volgens de geldende voorschriften¹¹;
- correct wordt omgegaan met vrijkomende (verontreinigde) grond en/of overige materialen (o.a. ketenbeheer: van het moment dat grond vrijkomt tot en met wanneer die grond elders weer wordt toegepast);
- de zorgplicht uit de Wet bodembescherming (art. 13) wordt toegepast. Het zorgplichtartikel richt zich op het voorkomen van aantasting of verontreiniging van de bodem: wanneer verontreiniging ontstaat, moet dit volledig worden verwijderd;
- gewerkt wordt met een gecertificeerde milieukundige begeleider en aannemer.

Toezicht Besluit bodemkwaliteit

In het Besluit bodemkwaliteit (Bbk) zijn regels opgenomen voor grond, baggerspecie en bouwstoffen (zowel vormgegeven bouwstoffen¹² als niet vormgegeven bouwstoffen¹³) en voor kwaliteitsborging (Kwalibo¹⁴).

¹¹ Bij deze controle en toezichtmomenten heeft de gemeente Haarlem een signaalfunctie. Overtredingen worden gemeld bij de daarvoor bevoegde instanties.

¹² vormgegeven bouwstoffen zijn onder andere bouwmaterialen met een vaste vorm zoals dakpannen, bakstenen en tegels.

¹³ niet vormgegeven bouwstoffen zijn de overige bouwstoffen zoals puingranulaat, betongranulaat en lavasteen.

¹⁴ Kwalibo: wettelijke regeling voor erkenning van bedrijven en personen in het bodembeheer, onderdeel van het Besluit bodemkwaliteit.

Het Bbk heeft tot doel het hergebruik van bouwstoffen te bevorderen en de bodem en het oppervlaktewater te beschermen als deze bouwstoffen worden gebruikt.

Toezicht op de voorschriften van het besluit zijn vastgelegd in de Handhavingsuitvoeringsmethode Besluit bodemkwaliteit (HUM Bbk).

Voordat met de uitvoering van een werk, waarbij bouwstoffen worden hergebruikt, mag worden gestart, moet de opdrachtgever van dat werk in veel gevallen het bevoegd gezag op de hoogte stellen en goedkeuring vragen. De gemeente is bevoegd gezag in het kader van het Bbk. De meldingen moeten worden gedaan via een landelijke website: www.meldpuntbodemkwaliteit.nl. Zie bijlage 4 voor welke gegevens gemeld moeten worden.

Bij het toezicht op de grondstromen vindt de gemeente Haarlem de kwaliteit van de toe te passen materialen belangrijk. Hiervoor moet een milieuhygiënische verklaring over de kwaliteit van het materiaal kunnen worden overhandigd.

Verificatie

Gemeente Haarlem kan resultaten van onderzoeken of saneringen met eigen metingen, bemonstering en (bodem)onderzoek verifiëren. Het doel van een verificatieonderzoek is om te toetsen of de aangeleverde bodemkwaliteitsgegevens een juist beeld geven van de verontreinigingssituatie. Verificatieonderzoek kan uitgevoerd worden indien een vermoeden bestaat dat de geleverde gegevens niet correct zijn.

Daarnaast wordt verificatieonderzoek steekproefsgewijs uitgevoerd.

Bij onder andere de volgende gevallen kan worden besloten om verificatieonderzoek te laten uitvoeren:

- wanneer de beschikbare gegevens over een mobiele verontreiniging verouderd zijn en geen actueel beeld meer geven van de actuele omvang en ernst;
- duidelijke overtredingen en/of frauduleus handelen;
- gerezen twijfel over de kwaliteit van de begeleiding van de sanering, de uitvoering of de behaalde saneringsdoelstelling;
- onduidelijke of oude kwaliteitsdocumenten van aanvulgrond;
- zintuiglijke waarnemingen tijdens de saneringsuitvoering;
- klachten of meldingen van derden over een sanering of grondwerkzaamheden;
- controle op de uitvoering van een sanering (leeflaag, drainage).

Handhaving door de RUD

Als een toezichthouder van de RUD onregelmatigheden constateert worden deze in een brief vastgelegd die wordt gestuurd aan degene die voor de werkzaamheden verantwoordelijk is (opdrachtgever/melder). De politie en de officier van Justitie krijgen hiervan een afschrift. Het kan hierbij gaan om duidelijk strafbare handelingen en situaties waarbij één of meerdere kernvoorschriften worden overtreden. Het kan ook gaan om uitvoerders die herhaaldelijk dezelfde overtreding begaan. Als opnieuw overtredingen worden geconstateerd of de geconstateerde overtreding niet wordt opgeheven, wordt een handhavingstraject opgestart.

Een overtreding kan zowel via een bestuursrechtelijke als een strafrechtelijke procedure worden afgehandeld. Bij voorkeur wordt de zaak via het bestuursrecht afgehandeld. Dit houdt in dat uiteindelijk door het opleggen van een dwangsom geprobeerd wordt de overtreding op te heffen. Zijn de feiten (in uitzonderlijke gevallen) dusdanig ernstig, dan kan er ook voor worden gekozen om via het strafrecht de zaak af te handelen. Hiervoor moet aangifte worden gedaan en een proces-verbaal worden opgesteld.

14 Kwaliteitszorg bodem

Gemeente Haarlem heeft een kwaliteitszorgsysteem bodembeheer. In het kwaliteitssysteem zijn de werkprocessen vastgelegd in procedurebeschrijvingen. De doelstelling van de kwaliteitszorg is het voldoen aan wettelijke vereisten en het leveren van een goed product. Daarmee wordt rekening gehouden met de eisen en wensen van de klant. Met kwaliteitszorg worden juridische en financiële risico's beheerst.

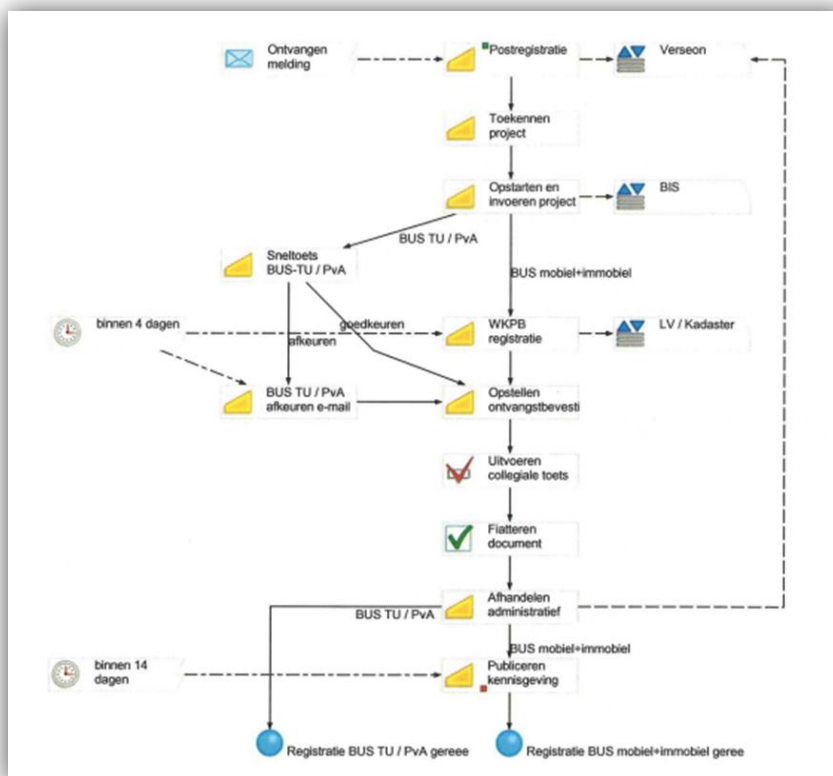
In het kwaliteitszorgsysteem bodembeheer zijn alle bodemtaken in werkprocessen vastgelegd door middel van procedurebeschrijvingen. De werkprocessen bestaan uit schema's met begeleidende teksten. Hierin staat welke stappen genomen moeten worden om een bepaald 'product' te leveren. Bij producten valt te denken aan bijvoorbeeld een te leveren onderzoeksrapport of het afgeven van een beschikking. In de procedurebeschrijvingen staat ook duidelijk waar de verantwoordelijkheid ligt voor de verschillende stappen.

Producten worden altijd collegiaal getoetst en alle cruciale handelingen en termijnen zijn vastgelegd.

Voor het opstellen van het kwaliteitszorgsysteem zijn de eisen van het SIKB Normblad 8001/8002 'Bodem en ondergrond' gevolgd.

Door het houden van interne audits wordt gecontroleerd of de procedurebeschrijvingen nog actueel zijn. Bij deze audits wordt aan de hand van een concreet dossier een bepaalde procedure gecontroleerd. Zo wordt gekeken of er wel wordt gewerkt volgens de vastgestelde procedure en of de procedure mogelijk moet worden aangepast. Met deze audits wordt het systeem gestructureerd verbeterd en geactualiseerd.

Verder vinden er externe visitaties plaats. Gemeente Haarlem wordt jaarlijks bezocht door andere bevoegd gezag-gemeenten en bezoekt zelf andere overheden om de voortgang van het bodemkwaliteitssysteem te controleren. Daarbij wordt gekeken naar het gehele kwaliteitszorgsysteem en naar enkele procedures. Deze visitaties zijn een mix van het beoordelen van de kwaliteitszorg van een organisatie en het uitwisselen van ervaringen op het gebied van kwaliteitszorg.

Kwaliteitszorg maakt gebruik van processchema

15 Nazorg bij (rest-)verontreinigingen

Bij een aantal saneringen die in Haarlem zijn uitgevoerd, zijn (rest-)verontreinigingen achtergebleven. Voor sommige van deze (rest-)verontreinigingen geldt een nazorgverplichting.

In de Wbb is sprake van vier verschillende nazorg activiteiten:

- het beheer (c.q. het voorkómen van risico's) van niet gesaneerde, verontreinigde locaties;
- het in stand houden van tijdelijke beveiligingsmaatregelen;
- de uitvoering van de passieve saneringsfase;
- de 'klassieke nazorg', het in stand houden van een situatie nadat het saneringsdoel is behaald.

De passieve saneringsfase is de monitoring of naleving van een gebruiksbeperking zonder dat het saneringsdoel is bereikt en daarmee een saneringsverslag is ingediend. Op het moment dat een saneringsverslag is ingediend en nog nazorg noodzakelijk is wordt gesproken van klassieke nazorg;

In de praktijk blijkt dat de nazorgverplichtingen voor een restverontreiniging vaak vergeten worden. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat deze verplichtingen langlopend, relatief onzichtbaar of bij de betrokkenen onbekend zijn. Een voorbeeld hiervan is gebruiksbeperkingen na de sanering.

Een gebruiksbeperking is bijvoorbeeld: geen diep wortelende bomen planten of geen grondwater onttrekken. Elke verandering in gebruik moet gemeld worden bij het bevoegd gezag Wet bodembescherming (Wbb), omdat er door de verandering risico's kunnen ontstaan. Dat geldt ook voor handelingen met de grond en het grondwater. De gemeente is als bevoegd gezag verantwoordelijk voor het controleren van nazorgverplichtingen en gebruiksbeperkingen.

Stadslandbouw wordt vaak gerealiseerd op locaties waar een sanering is uitgevoerd waarbij een restverontreiniging is achtergebleven. Voor het aanleggen van stadslandbouw wordt getoetst of de grond van de beoogde locatie geschikt is voor het gebruik.

Stadslandbouw in bakken bij het Seinwezen

Het is voor betrokkenen belangrijk te weten dat zij te maken hebben met een restverontreiniging en wat de consequenties hiervan zijn. Het is ook belangrijk te weten of en door wie nazorg plaatsvindt (wie verantwoordelijk is). Nazorg bestaat hier uit registratie van ernstige bodemverontreinigingen gekoppeld aan de gebruiksbeperkingen die de bodemverontreiniging oplevert.

Wanneer in het vervolg van dit hoofdstuk over nazorg wordt geschreven, wordt de actieve nazorg bedoeld. In sommige gevallen is actieve controle¹⁵ noodzakelijk. Het bevoegd gezag Wbb moet in dat geval periodiek geïnformeerd worden over de meetresultaten die voortvloeien uit de nazorgverplichting. In andere gevallen moeten de uitgevoerde saneringsmaatregelen, zoals een leeflaag of een wateronttrekkingssysteem, in stand gehouden worden. Dit is om blootstelling aan en verspreiding van de verontreiniging te voorkomen.

¹⁵ Controle van de verontreiniging wordt monitoring genoemd. Monitoring bestaat uit periodiek grond(water)-monsters nemen en analyseren.

Nazorgplan

Na afloop van een sanering wordt het evaluatierapport beoordeeld door het bevoegd gezag Wbb. Als na de sanering technische maatregelen nodig zijn of als nazorg nodig is wordt dit in het evaluatierapport of in een apart nazorgplan beschreven. De nazorgmaatregelen worden in een beschikking¹⁶ door het bevoegd gezag goedgekeurd. Het nazorgplan beschrijft de technische maatregelen die noodzakelijk zijn om een restverontreiniging te isoleren en/of te beheersen. Zie bijlage 5.

Vormen van nazorg

Een bodemsanering moet zó uitgevoerd worden dat er zo veel mogelijk verontreiniging wordt verwijderd en dat de verontreiniging geen risico's meer oplevert. Er kunnen omstandigheden zijn waardoor er niet volledig gesaneerd wordt. Dit kan nazorg noodzakelijk maken.

Tijdelijk

Tijdelijke nazorg betekent dat binnen 30 jaar een stabiele situatie bereikt wordt. Dit kan bijvoorbeeld door zoveel mogelijk de brongebieden van de mobiele verontreinigingen te verwijderen of afbraak van de verontreiniging te stimuleren. Hierdoor is op langere termijn minder en uiteindelijk geen saneringsinspanning meer noodzakelijk. Als de monitoringsresultaten stabiel blijven is het mogelijk de frequentie van monitoring met grotere tussenpozen te laten plaatsvinden. Elke sanering is uniek en vraagt om maatwerk. Ruimtelijke ontwikkelingen kunnen van invloed zijn op de 'stabiele' eindsituaties. Ook kan een verandering in gebruik (bijvoorbeeld plaatsing van een kinderdagverblijf) de risicobeoordeling veranderen. Gebruikers, planontwikkelaars en overige betrokkenen moeten daarom een goed beeld van de (rest-)verontreiniging krijgen. Zij moeten zich realiseren welke invloed hun activiteiten kunnen hebben. Een goede registratie van de verontreinigingen en het melden van ruimtelijke ontwikkelingen is daarom van groot belang.

Eeuwigdurend

Is een tijdelijke nazorg niet mogelijk, bijvoorbeeld omdat besloten is de verontreiniging te isoleren en te beheersen, dan wordt de nazorg eeuwigdurend. De saneringsmaatregelen moeten voor altijd in stand gehouden worden. De nazorg bestaat bijvoorbeeld uit het in standhouden van de isolatielaag of het blijvend afpompen van grondwater om een verspreiding van een verontreiniging te voorkomen. Ook kan een actieve controle van de getroffen saneringsmaatregel voorgeschreven zijn.

Gebiedsgericht beheer van grondwaterverontreiniging

Als er meerdere gevallen van ernstige grondwaterverontreiniging in één gebied zijn, kan voor het gehele gebied één nazorgplan geschreven worden. Dit is vooral praktisch als de verontreinigingen elkaar raken of door elkaar lopen.

Financiën

Nazorg van bodemprojecten is langdurig en overschrijdt veelal de duur van grondexploitaties of andere tijdelijke fondsen.

De kosten van nazorg moeten al geraamd worden in het plan waarin de nazorg is beschreven. Dit kan zijn in het saneringsplan, het evaluatieverslag of in het nazorgplan.

Voor huidige saneringsprojecten van derden waarbij een nazorgverplichting wordt vastgesteld kan het bevoegd gezag een financiële zekerheidsstelling eisen. Deze zekerheidsstelling is een verzekering die de nazorg in de toekomst garandeert. Dit kan ook door afkoop van de verontreiniging.

Afkoop is het uitbesteden van de complete nazorg. Alle kosten worden (inclusief rente) vooruit betaald. Daarbij komen nog kosten voor onvoorziene ontwikkelingen. Meestal is het een centrale semi-overheidsinstelling die de verantwoordelijkheden van nazorg op zich neemt.

¹⁶ In de 'nazorgbeschikking' of al eerder in de 'beoordeling saneringsevaluatie'.

16 Gebiedsgericht grondwaterbeheer

Gebiedsgericht grondwaterbeheer is het in samenhang bekijken van alle functies van het grondwater in een bepaald gebied. Het gaat hier niet alleen om de kwaliteit van het grondwater maar ook om bijvoorbeeld peilbeheer en het gebruik van het grondwaterpakket voor bodemenergie.

De gemeente Haarlem is vanuit haar taken en bevoegdheden vanuit de Wet bodembescherming verantwoordelijk voor de kwaliteit van het grondwater. Daarom wordt nu ook onderzocht of het voor Haarlem zinvol is om beleid te maken voor gebiedsgericht beheer van grondwaterverontreiniging.

Verder streeft Haarlem ernaar om zoveel mogelijk zaken rond het beheer van het grondwater in Haarlem te bundelen en centraal te registreren.

Gebiedsgericht beheer van grondwaterverontreinigingen

Haarlem heeft meerdere gevallen met nazorg van grondwaterverontreiniging die mogelijk een belemmering vormen bij intensiever gebruik van ondergrond. Met gebiedsgericht grondwaterbeheer kunnen deze belemmeringen worden weggenomen en kan de nazorg van grondwaterverontreiniging worden beheerd. Gebiedsgericht grondwaterbeheer maakt het mogelijk om verschillende gevallen van grondwaterverontreiniging geclusterd aan te pakken, in plaats van allemaal apart. Daarvoor wordt een duidelijk afgebakend gebied vastgelegd waarvoor één overkoepelende beschikking wordt genomen. Er worden doelstellingen vastgesteld voor het gebied als geheel.

Veranderingen in wet- en regelgeving¹⁷ hebben het mogelijk gemaakt om kosteneffectief en duurzaam met de ondergrond om te gaan. Gebiedsgericht grondwaterbeheer is hiervan een onderdeel.

Reserveringen van ondergronds ruimtegebruik kunnen worden vastgelegd in een Masterplan of een 3D bestemmingsplan (zie hoofdstuk 17).

Gebiedsgericht beheer van grondwaterverontreinigingen start met het centraal stellen van de kwaliteit van het middeldiepe en diepe grondwater onder de stad. Het middeldiepe en diepe grondwater bevindt zich in Haarlem globaal tussen 5 en 75 meter beneden het maaiveld.

Dit waterpakket is juist van belang omdat:

- deze bodemlaag steeds intensiever wordt gebruikt voor bijvoorbeeld ondergronds bouwen, warmte-koude-opslag en geothermie;
- het in deze bodemlaag moeilijk is om grondwaterverontreinigingen kosteneffectief te saneren.

Het ondiepe grondwater (freatisch) valt buiten het gebiedsgerichte beheer omdat:

- ondiepe grondwaterverontreinigingen praktisch altijd samen met een bronsanering kunnen worden aangepakt. In Haarlem (en in het landelijke beleid) staat bij de aanpak van grondwaterverontreiniging het verwijderen van de bron en de ontkoppeling van bron en pluim centraal;
- ondiepe grondwaterverontreinigingen door diverse specifieke lokale civieltechnische werken worden beïnvloed. Ondiepe verontreinigingen worden sterk beïnvloed door stedelijke drainage, rioleringen, ondergrondse bergbezinkbassins, bemalingen, kademuuren, (parkeer)kelders etc. Deze civieltechnische elementen variëren zo sterk per locatie dat een algemeen geldend gebiedsgerichte aanpak niet mogelijk is;
- vooral ondiepe grondwaterverontreinigingen tot humane risico's kunnen leiden. Dit risicoaspect moet worden onderzocht en gemonitord voor de specifieke locaties. Hierdoor vallen deze locaties buiten het gebiedsgerichte beheer.

Grondwaterverontreinigingen worden alleen binnen het beheer geaccepteerd als de bron voldoende is gesaneerd. Uitgangspunt is dat na sanering de achtergebleven verontreiniging in grond en/of grondwater de grondwaterkwaliteit binnen de grenzen van het plangebied niet definitief verslechtert.

Overige onderwerpen gebiedsgericht grondwaterbeheer

Binnen Haarlem is beleid opgesteld voor het beheer van het grondwater in samenhang met het oppervlaktewater. Het Integraal Waterplan Haarlem beschrijft de aanpak om het Haarlemse watersysteem op orde te krijgen en te

¹⁷ In het bodemconvenant van 14 juli 2009 is gebiedsgericht beheer van grondwater als een speerpunt benoemd (zie ook het hoofdstuk Gemeente Haarlem, het bodemconvenant en bodemenergie). Daarnaast is er een Europese verplichting voor de borging van een goede grondwaterkwaliteit en -kwantiteit. Deze is vastgesteld in de Kaderrichtlijn Water met de daarbij behorende Dochterrichtlijn Grondwater.

Veldwerk

houden. Daarbij wordt ook ingegaan op het grondwater en het drink- en afvalwater. Het doel van het Integraal Waterplan Haarlem is het ontwikkelen en behouden van een veilig, veerkrachtig en ecologisch gezond watersysteem. Met het watersysteem wordt het samenhangend geheel van oppervlaktewater en grondwater (inclusief oevers, waterbodems, flora en fauna) bedoeld. De maatregelen uit dit plan worden uitgevoerd in samenwerking met het hoogheemraadschap van Rijnland.

Ook zoekt Haarlem aansluiting bij het Landelijk Grondwater Register. Het Landelijk Grondwater Register bevat gegevens over vergunningen en meldingen rond grondwateronttrekking uit of infiltraties in de Nederlandse bodem. De applicatie ondersteunt de verschillende overheden bij het uitvoeren van de wettelijke taken rond het grondwaterbeheer en het opleggen van grondwaterheffingen.

Ook de ontwikkelingen rond bodemenergie zijn een uitwerking van gebiedsgericht grondwaterbeheer. Concrete voorbeelden zijn het maken van masterplannen voor warmte-koudeopslag in de bodem. Een dergelijk masterplan is al ontwikkeld voor de Waarderpolder. Meer hierover is terug te vinden in het hoofdstuk Bodemenergie en ondergrond.

Aanpak en vervolg

Haarlem onderzoekt op dit moment of gebiedsgericht beheer van grondwaterverontreinigingen echt voordelen oplevert. In Haarlem zijn wel diverse grondwaterverontreinigingen aanwezig maar deze zijn ruimtelijk duidelijk van elkaar gescheiden. Het is nog de vraag of gebiedsgericht beheer van deze verontreinigingen (financiële dan wel praktische) voordelen heeft.

Verder streeft Haarlem naar een “1 loket-benadering” voor aan grondwater gerelateerde zaken. In de Waterwet is bepaald dat de verschillende overheden die bevoegdheden hebben op het gebied van (grond)waterbeheer (zoals verschillende gemeentelijke afdelingen, de provincie en het hoogheemraadschap van Rijnland) goed moeten samenwerken. Door afstemming tussen deze instanties moeten in de toekomst alle handelingen in het grondwater beter worden gecoördineerd, gecontroleerd en geaccordeerd. Zo wordt stagnatie van ontwikkelingen (nieuwbouw, rioolvervanging, warmte-koudeopslag) voorkomen.

17 Bodemenergie en ondergrond

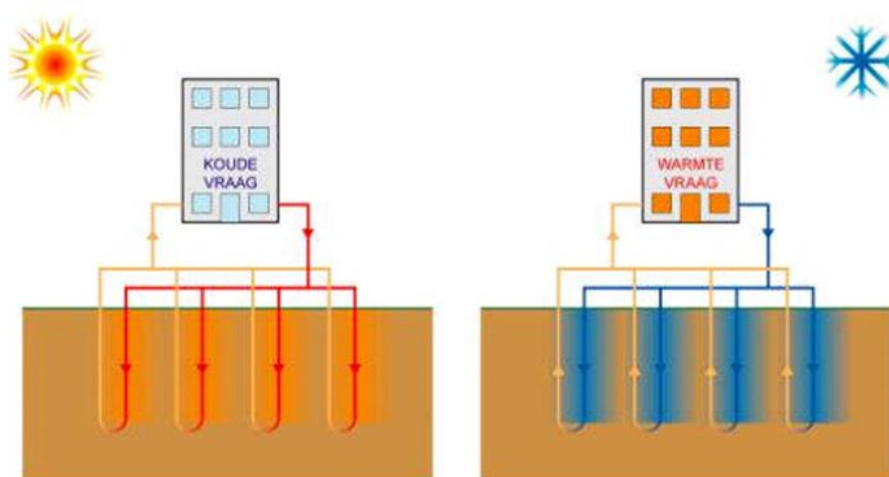
In juli 2009 is het “convenant bodemontwikkelingsbeleid en spoedlocaties” ondertekend door verschillende vertegenwoordigers¹⁸. In het convenant is vastgelegd dat gemeenten verantwoordelijk worden voor de aanpak van verontreinigde locaties, grootschalige grondwaterverontreinigingen en voor de ruimtelijke ontwikkeling van de ondergrond.

Door het toenemende ondergrondse ruimtegebruik is het van belang overzicht te houden. De ruimte moet zo optimaal mogelijk worden benut en worden toegewezen. Hierbij spelen verschillende partijen een rol, zoals de gemeente, bedrijven en particulieren.

Het bodemconvenant heeft onder andere geleid tot de volgende projecten:

- 3D-bestemmingsplan¹⁹: hierin wordt vastgelegd op welke wijze de ondergrond in relatie tot de bovengrond gebruikt kan worden. Daarnaast moet rekening worden gehouden met het bodemleven in en de verschillende functies van de ondergrond (bijvoorbeeld: kabels en leidingen, agrarische productie, berging van water). De gemeente Haarlem heeft meegedaan aan een project gericht op het maken van 3D-bestemmingsplannen en heeft de ontwikkeling van het 3D-bestemmingsplan binnen de Waarderpolder ingebracht als proefproject. Het resultaat van het project is een algemene opzet voor facet-bestemmingsplannen voor de ondergrond.
- Visie Ondergrondse Ruimte: Het doel van de “Visie Ondergrondse Ruimte” is het nuttig gebruiken van de ondergrond. Hiervoor is het nodig om beleid voor de ondergrond vast te stellen waardoor deze makkelijker en bewuster ingezet kan worden bij nieuwe gebiedsontwikkelingen en verduurzaming binnen Haarlem. De structuurvisie richt zich op de ondergrondse ordening van activiteiten in de diepe en ondiepe ondergrond.
- Bodemenergie: de gemeente Haarlem streeft ernaar om in 2030 een klimaat-neutrale stad te zijn. Het gebruik van bodemenergie zal hierbij een grote rol spelen. Bij bodemenergie kan worden gedacht aan bijvoorbeeld warmte-koude-opslag (WKO) of geothermie. Bij deze technieken wordt de warmte uit de bodem gebruikt voor verwarming van gebouwen. Hierbij moet worden gezocht naar een optimale en financieel aantrekkelijke vorm van het gebruik van de bodemwarmte. Haarlem heeft twee initiatieven ontwikkeld. Het Masterplan bodemenergie Waarderpolder geeft zones aan waar warmte- en koudebronnen geplaatst kunnen worden. Een van de manieren om WKO aantrekkelijk te maken is een internetapplicatie, de WKO-tool. De WKO-tool die onder andere inzichtelijk maakt in Haarlem mogelijk is en wat de terugverdientijd is van een wko-installatie. De WKO-tool is te benaderen via www.degroenemug.nl.

Op 1 juli 2013 is de gemeente Haarlem op grond van het Wijzigingsbesluit bodemenergiesystemen bevoegd gezag geworden voor de behandeling van vergunningaanvragen en meldingen voor de installatie van gesloten bodemenergiesystemen.

Gesloten bodemenergiesysteem

Bij een gesloten bodemenergiesysteem wordt een vloeistof in buizen door de bodem geleid. De vloeistof onttrekt warmte of koude uit de bodem. Bij een gesloten bodemenergie systeem ontbreekt directe beïnvloeding van de

¹⁸ Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Interprovinciaal Overleg, Unie van Waterschappen, Ministeries van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Verkeer en Waterstaat.

¹⁹ Driedimensionaal bestemmingsplan.

grondwaterstroming. Een andere benaming voor het systeem is bodemwarmtewisselaar. De systemen kunnen verticaal of horizontaal geplaatst worden.

Voor de uitvoering van de gemeentelijke taken op grond van het Wijzigingsbesluit bodemenergiesystemen gelden de volgende beleidsregels:

1. gesloten bodemenergiesystemen zijn in principe uitsluitend toegestaan op het perceel dat in eigendom is van de initiatiefnemer (melder of vergunninghouder)
2. grote en collectieve bodemenergiesystemen hebben in principe de voorkeur boven kleine systemen

18 Bodem en klimaat

De Verenigde Naties en de Europese Unie hebben de bodem benoemd als een niet vervangbare natuurlijke bron vanwege de betekenis voor voedselproductie, levensprocessen, natuur, biodiversiteit en klimaat. Wereldwijd is in de bodem ongeveer 65% van de totale hoeveelheid koolstof opgeslagen. De bodem wordt bedreigd door verdroging, verzilting, verstuiwing van landbouwgronden, afdekking door (steden-)bouw en aanleg van infrastructuur. Daardoor gaan in Europa en ook in Nederland veel (min of meer) natuurlijke bodems verloren.

Broeikasgassen

Broeikasgassen zijn gassen die in onze atmosfeer de zonnestraling wel doorlaten naar het aardoppervlak, maar de terugkerende straling (in de vorm van warmte) tegenhouden. Broeikasgassen werken dus als een soort deken voor de aarde. Als er veel broeikasgassen in de atmosfeer zijn warmt de aarde op. Als er weinig broeikasgassen in de atmosfeer zijn dan koelt de aarde af. Van nature zijn in de atmosfeer broeikasgassen aanwezig. Menselijk handelen heeft echter een toename van de hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer veroorzaakt. Onder meer door ontbossing en door het toegenomen gebruik van fossiele brandstoffen sinds de industriële revolutie. Er zijn verschillende broeikasgassen. De bekendste broeikasgassen zijn koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), stikstofdioxide (NO₂) en waterdamp (H₂O).

De functie van de bodem

De bodem is belangrijk voor het ecologisch systeem omdat het organisch materiaal vasthoudt en bindt. Organisch materiaal verteert of oxideert als de grond met lucht in aanraking komt tijdens bewerking van de grond, of als de grondwaterstand wordt verlaagd. Daarbij komen broeikasgassen vrij. Deze oxidatie is onomkeerbaar. Hoeveel effect bovengenoemde handelingen op de bodem hebben, is afhankelijk van de grondsoort. Veengronden zijn heel gevoelig voor contact met lucht omdat ze veel organisch materiaal bevatten. Duingronden bevatten weinig organisch materiaal waardoor het effect van grondbewerking of grondwaterstandsverlaging veel kleiner is.

Hoe meer organisch materiaal in de bodem aanwezig blijft, des te minder broeikasgassen in de atmosfeer komen. Het tegengaan van oxidatie van de bodem kan zo bijdragen aan het halen van de klimaatdoelstelling “Haarlem klimaatneutraal in 2030”.

CO₂-binding binnen Haarlemse situatie

In Haarlem dragen ruwweg drie bodemtypes bij aan de binding van broeikasgassen: sterk humeuze gronden, veengronden met zandige ophooglaag en klei- en veenweidegebieden.

humeuze gronden

Haarlem heeft van oudsher enkele relatief grote stadsparken zoals de Haarlemmer Hout, de Bolwerken, het Schoterbos en Schoteroog. Deze stadsparken bevatten sterk humeuze gronden met relatief veel gebonden koolstof.

veengronden met zandige ophooglaag

Met de groei van woongebieden aan weerszijden van de centrale strandwal en aanleg van tuinbouwgebieden zijn veel oorspronkelijke veengronden afgedekt met zandige ophooglagen en verharding. Hierdoor oxideert het veen nauwelijks. Deze gebieden zijn het Reinaldapark, grote delen van Haarlem Noord, Haarlem Zuidwest, Haarlem Oost, Schalkwijk, het Westelijk tuinbouwgebied en stukken van het Ramplaankwartier.

klei- en veenweidegebieden

Het meest kwetsbaar zijn de meer natuurlijke en half-natuurlijke bodems die zich aan de randen van Haarlem bevinden: de rest van de klei- en veenweidegebieden (het Hekslootgebied, het restant van de Waarderpolder en Veerpolder, de Zuiderpolder, de Poelpolder, de Verenigde Grote en Kleine Polders en de Schoterveenpolder). De bodem heeft daar vaak nog een agrarische functie met als nevenfunctie natuurontwikkeling en/of recreatieve waarde. Het gaat om ongeveer 440 hectare.

Zowel uit natuur- en recreatieve waarden als vanuit de Haarlemse klimaatdoelstellingen wordt belang gehecht aan het zo weinig mogelijk bewerken van de bovenlaag en het niet verlagen van het grondwaterpeil.

Het is in theorie mogelijk dat 440 hectare bodem ongeveer 1,5 % van de huidige Haarlemse uitstoot van broeikasgassen bindt. Dit is alleen mogelijk onder voorwaarde dat:

- de bodem primair een natuurfunctie heeft;
- én dat het grondwaterpeil wordt verhoogd tot net onder maaiveld;
- én dat het organisch materiaal (planten en dieren) niet wordt afgevoerd.

Effecten klimaatverandering en bodem

De verandering van het klimaat zorgt in Nederland voor extremer weer. Hierbij kan men denken aan meer en heviger neerslag, langere droge periodes en extremere temperaturen.

De meer natuurlijke bodems (in en rond Haarlem) spelen een rol bij het opvangen van effecten van klimaatverandering.

Door flexibel peilbeheer kunnen de polders bijdragen aan het tijdelijk opvangen en vasthouden van overtollige neerslag. Door deze maatregelen daalt de piekafvoer van regen naar riool en oppervlaktewater.

Parken en onverharde delen van de stad dragen bij aan de opvang van neerslag in de bodem. Ook het direct infiltreren van regenwater in de bodem draagt bij aan de opvang van overtollige neerslag. Dit kan door het afkoppelen van regenpijpen en het aanleggen van wadi's. Een wadi is een speciale voorziening voor infiltratie en berging van regenwater.

Meer over de berging van piekbelasting van neerslag in zogenaamde waterbergingsgebieden is te vinden in het "Integraal Waterplan".

Ook "bodems" op gebouwen leveren een bijdrage aan het opvangen van neerslagpieken. Het gaat om begroeiing op daken. Dergelijke bodems en vooral hun vegetatie zorgen bovendien voor verkoeling op hittedagen. De temperatuur ligt in de stad enkele graden hoger dan in de omringende landelijke gebieden waar het oppervlak grotendeels bedekt is met vegetatie. Tevens binden de groene daken broeikasgassen. In de nota "Dak; visie daklandschappen Haarlem" (bijlage 1 van de Nota Ruimtelijke Kwaliteit) wil de gemeente onder andere groene daken en daktuinen stimuleren.

Tenslotte kan stadslandbouw hieraan ook een bijdrage leveren.

Klimaatafweging bij ingrepen in de bodem

Zoals eerder beschreven, is het belangrijk natuurlijke bodems te behouden. Een ingreep in een gebied dat een bijdrage kan leveren aan het binden van broeikasgassen, zou getoetst moeten worden. Onder 'ingreep' wordt verstaan: ophogingen, aanbrengen van bodemvreemde materialen, peilverlaging, graafwerkzaamheden en daaraan verwante ingrepen die de bodemgesteldheid wijzigen.

Voor alle natuurlijke en half-natuurlijke bodems met een relatief hoog gehalte aan organisch materiaal stelt Haarlem het melden van de ingreep verplicht evenals het laten uitvoeren van een bodemtoets. Het gaat daarbij met name om gebieden met de bestemming natuur, groen of landschappelijke doeleinden.

Om te voorkomen dat al te gemakkelijk de bodem onomkeerbaar verandert, wordt bij een bodemtoets het volgende afgewogen:

- noodzaak van de ingreep;
- omkeerbaarheid;
- alternatieven;
- klimaateffecten en compensatie (bij grootschalige ingrepen).

De toets moet worden opgenomen in de besluitvormingsprocedures rond: peilbesluiten, ophogingen, graafwerkzaamheden en andere ingrepen in de bodem. Een bodemtoets kan worden aangevraagd via Meldpunt Bodem (meldpuntbodem@haarlem.nl).

19 Grondstromenbeleid en bodemkwaliteitskaart

De gemeente Haarlem heeft in de Nota Bodembeheer vastgelegd welke doelstelling zij heeft voor de kwaliteit van de bodem. Hierin zijn de kwaliteitseisen opgenomen die Haarlem stelt aan toe te passen grond. Deze normen zijn onder meer gebaseerd op de bodemkwaliteit die de bodem nu al heeft. Tegelijk met de Nota Bodembeheer is ook de geactualiseerde versie van de Haarlemse bodemkwaliteitskaart (“Bodemkwaliteitskaart gemeente Haarlem”, door MWH b.v., projectnummer M10G0220, 8 december 2011) vastgesteld. In bijlage 6 is informatie over de zones van de Haarlemse bodemkwaliteitskaart gegeven. Ook is informatie opgenomen over de mogelijkheden voor vrij grondverzet binnen de gemeentegrenzen.

Dit hoofdstuk beschrijft de belangrijkste beleidspunten uit de Nota Bodembeheer en wat de uitgangspunten zijn voor dit beleid. Voor het volledige Haarlemse grondstromenbeleid wordt verwezen naar de Nota Bodembeheer.

Voor de duidelijkheid: dit beleid gaat over de kwaliteit van toe te passen grond. Het is geen saneringscriterium. Het zegt dus niets over wanneer de bodemkwaliteit zo slecht is dat er gesaneerd moet worden.

Voordelen van het Haarlemse grondstromenbeleid

De gemeente Haarlem biedt met de Nota Bodembeheer een praktische richtlijn voor het omgaan met de bodem en dus ook voor vrijkomende grond. Daarbij is op basis van argumenten invulling gegeven aan zaken als kostenbesparing, milieuwinst en het voldoen aan geldende wet- en regelgeving.

Het Haarlemse grondstromenbeleid heeft zowel voordelen voor het milieu als financiële voordelen. De voordelen voor het milieu bestaan vooral uit:

- de bodemkwaliteit binnen een zone verslechtert niet en zal op termijn verbeteren;
- de toe te passen grond levert geen risico op voor normaal gebruik van de bodem;
- hergebruik van grond binnen Haarlem wordt gestimuleerd, waardoor minder hoeft te worden afgevoerd en/of aangevoerd (minder transport en minder nieuwe grondstoffen nodig);
- de beoordeling van hergebruiksmogelijkheden vindt op iedere stof apart plaats. Hiermee wordt voorkomen dat er geen voor Haarlem ongebruikelijke verontreinigingen worden aangevoerd.

Financieel is het voordeliger om grond her te gebruiken in plaats van vrijkomende grond af te voeren en aanvulgrond van elders aan te kopen. Er wordt zo aan twee kanten geld uitgespaard. Bovendien is het duurzamer.

Haarlems beleid

Het Besluit bodemkwaliteit en de Regeling bodemkwaliteit bevatten landelijke regels voor het hergebruik van grond en baggerspecie (of grondverzet). Het Besluit bodemkwaliteit biedt gemeenten de mogelijkheid te kiezen voor een generiek beleid of een gebiedsspecifiek beleid.

De gemeente Haarlem heeft gekozen voor het maatwerk van gebiedsspecifiek beleid, waarmee de huidige bodemkwaliteit centraal staat.

Gebiedsspecifiek beleid verplicht de gemeente haar beleidskeuzes vast te leggen in een Bodembeheernota.

Randvoorwaarden voor het Haarlemse beleid zijn:

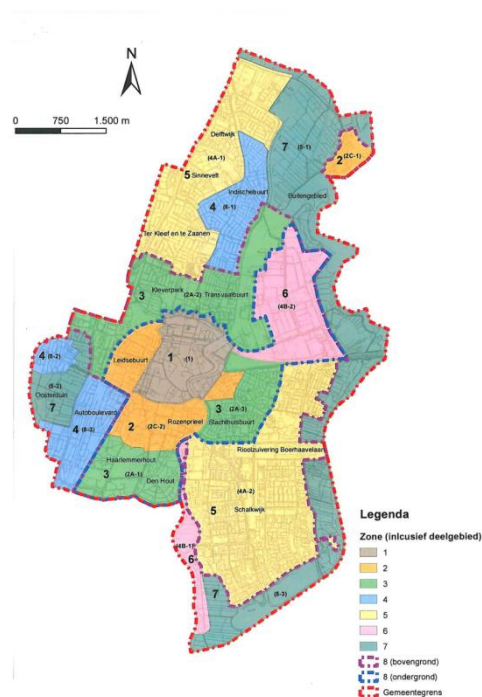
- er treedt geen verslechtering op van de bestaande kwaliteit, en
- de toepassing van grond levert (nu en in de toekomst) geen risico op voor de gebruiksfunctie.

Bodemkwaliteitskaart en bodembeheernota

De bodembeheernota bevat de voorwaarden die gelden voor het toepassen van grond en baggerspecie binnen de gemeente Haarlem. Hiervoor is een bodemkwaliteitskaart noodzakelijk.

In de Haarlemse bodemkwaliteitskaart zijn binnen de gemeente zones gedefinieerd waarbinnen de bodemkwaliteit overal vergelijkbaar is. Dit zijn de bodemkwaliteitszones.

Haarlem heeft er voor gekozen om een extra zone aan de bodemkwaliteitskaart toe te voegen. Deze zone betreft de wegen die relatief schoon zijn ten opzichte van de rest van de zone waarin zij liggen. Hierbij kan worden gedacht aan de wegen waar in voorgaande jaren meermaals werkzaamheden zijn uitgevoerd in de openbare weg. Bij die werkzaamheden is de grond vaak vervangen door relatief schoon zand, waardoor het wegennet gemiddeld schoner is dan de omliggende percelen.

Bodemkwaliteitskaart

20 Gemeentelijke grondbank Haarlem

De gemeente Haarlem stimuleert een zo duurzaam mogelijk beheer van Haarlemse grond. Daarvoor is een gemeentelijke grondbank geopend. Een grondbank maakt het mogelijk dat grond die vrijkomt bij projecten in de stad, zoals wegconstructies of bouwprojecten, wordt hergebruikt bij een ander project. In eerste instantie kan alleen door de gemeente Haarlem grond worden aangeleverd en afgenomen.

Voordelen grondbank

Een gemeentelijke grondbank levert op twee vlakken winst op: een kostenbesparing en winst voor het milieu.

Kostenbesparing

Op de volgende punten is een financiële winst te behalen:

- door gebruik te maken van een grondbank hoeft minder grond (tegen betaling) te worden afgevoerd naar buiten de stad;
- er hoeft minder grond te worden aangekocht voor andere projecten;
- ook kunnen er scherpere prijzen worden bedongen voor partijen grond die toch naar een verwerker elders moeten worden afgevoerd. Partijen kunnen namelijk worden samengevoegd tot grotere hoeveelheden, waarvoor lagere prijzen worden gerekend.

Milieuwinst

Voor het milieu heeft een grondbank twee belangrijke voordelen:

- als vrijkomende grond binnen de stad wordt hergebruikt, scheelt dit in grondtransport en dus in uitstoot van broeikasgassen. De grondbank sluit zo aan bij de doelstelling Haarlem Klimaat Neutraal 2030: de wens om in 2030 een klimaat-neutrale stad te zijn;
- doordat grond wordt hergebruikt, hoeven er minder nieuwe grondstoffen te worden toegepast.

Tijdelijke Opslag Plaats (TOP)

De grondbank functioneert als intermediair voor vrijkomende en toe te passen grond. Om grondstromen goed te beheren is een Tijdelijke Opslag Plaats (TOP) nodig. Hier wordt tijdelijk grond opgeslagen, omdat het ‘matchen’ van partijen grond met projecten waar deze grond weer is her te gebruiken, niet altijd direct mogelijk is. De gemeentelijke grondbank coördineert vraag en aanbod van grond binnen Haarlem. De gemeente Haarlem voert daarbij de regie en stimuleert het hergebruik.

De gemeente kan de TOP op afstand controleren door middel van telemetrie. Inkomende en uitgaande grondstromen worden gewogen. Hoeveel grond waar op de TOP ligt, wordt regelmatig ingemeten. Alle gegevens zijn digitaal en op afstand voor de gemeente beschikbaar.

Vooralsnog bevindt de tijdelijke opslagplaats zich bij NV Afvalzorg op industrieterrein De Liede in Vijfhuizen. De grondbank werkt onder de certificering en vergunning van NV Afvalzorg.

Wanneer blijkt dat de grondbank goed werkt, wordt een definitieve locatie in Haarlem gezocht. Dan wordt het ook voor andere partijen mogelijk om grond aan te leveren.

In een tijd waarin door economische omstandigheden de bouwactiviteiten nagenoeg stil komen te liggen is het werkingsgebied voor een lokale grondbank mogelijk te klein. Door samenwerking te zoeken met omliggende gemeenten, milieudienst IJmond en het hoogheemraadschap van Rijnland kan het gebied worden vergroot. Dit biedt mogelijkheden voor een regionale grondbank.

Bijlagen

Bijlage 1 bij: Inleiding

Bodemtaken gemeente Haarlem

Sinds 1 januari 2001 is de gemeente Haarlem op grond van artikel 88 van de Wet bodembescherming (Wbb) bevoegd gezag gemeente. Naast de gemeentelijke bodemtaken worden ook de taken die binnen de Wbb vallen door de gemeente Haarlem uitgevoerd.

Er is gekozen voor functiescheiding op taakniveau. De taken zijn als volgt onder te verdelen: onderzoek en sanering, bevoegd gezag, juridische ondersteuning en beleid. De handhavende taken, voor zover deze vallen onder de basis milieutaken, zijn ondergebracht bij de Regionale uitvoeringsdienst (RUD) IJmond.

Onderzoek en sanering

Hieronder vallen de taken van uitvoering, opdrachtverlening, begeleiding en toetsing van onderzoeken, nazorg, monitoring en sanering. Daarnaast worden andere gemeentelijke afdelingen op bodemaspecten geadviseerd. Technische informatieverstrekking maakt hier ook onderdeel vanuit.

Bevoegd gezag

De taken van het bevoegd gezag zijn het beoordelen en beschikken van gevallen van ernstige bodemverontreiniging, saneringsplannen, BUS-meldingen en evaluatierapporten die binnen het Haarlemse grondgebied vallen. Hierbij worden de beschikkingen ook getoetst op handhaafbaarheid. De meldingen in het kader van de Wbb en het besluit bodemkwaliteit worden door het Bevoegd gezag verwerkt. Daarnaast worden de bodemaspecten in het kader van de Wet milieubeheer en de Woningwet beoordeeld. Tenslotte hoort het beheer van het bodeminformatiesysteem ook tot de taken van het Bevoegd gezag.

Juridische ondersteuning

De juridische ondersteuning richt zich op zorg voor kwaliteitszorg, toetsing en kostenverhaal vanuit het juridische aspect. Bij contracten in verband met aansprakelijkheid voor bodemverontreiniging wordt advies gegeven. De zienswijzen, bezwaren en beroep worden behandeld. Tenslotte zorgt de jurist voor het bijhouden van de kennis van de actuele wetgeving.

Beleid

In de landelijke bodemwetgeving zijn duidelijke kaders vastgesteld. Er is ruimte gelaten waarbinnen de gemeente eigen beleid kan ontwikkelen. Gemeenten hebben de mogelijkheid om deze eigen ruimte te gebruiken voor gebiedsgericht bodembeheer. Duurzaam bodemgebruik en grondverzet gebaseerd op de lokale bodemkwaliteit zorgen voor meer mogelijkheden van veilig hergebruik van grond en gebiedsgerichte terugsaneerwaarden.

Voor de ontwikkeling van beleid is het van belang dat de gemeente een bodembeheerplan heeft. Daarnaast is het belangrijk om beleid te maken om het bodemconvenant te kunnen uitvoeren. Voor de gemeente is het noodzakelijk om te voldoen aan de kwaliteitseisen, hiervoor moet eveneens beleid worden opgesteld. Tenslotte is het belangrijk om beleid op te stellen voor het bodemprogramma en de gemeentelijke grondbank.

Bijlage 2 bij hoofdstuk 9: Gemeente Haarlem als bevoegd gezag Wet bodembescherming

Beoordelingsbrieven en beschikkingen

Een *beoordelingsbrief bodemonderzoek* geeft advies of de bodem geschikt is voor het beoogde doel, geeft aan welke vervolgstappen genomen moeten worden bij het werken in de bodem en vertelt aan welke eisen de indiener moet voldoen. Deze brief is geen beschikking.

De *beschikking ernst en spoed* is bedoeld om de mate van verontreiniging vast te leggen en om te bepalen of er risico's zijn die snel ingrijpen noodzakelijk maken.

De *beschikking goedkeuring saneringsplan* toetst of de door de initiatiefnemer gewenste maatregelen afdoende zijn. Ook geeft het handvatten voor handhavers om op te treden als van de geschetste en goedgekeurde werkwijze wordt afgeweken.

Een *beoordelingsbrief* bij een BUS-melding of plan van aanpak wordt door de gemeente Haarlem verstuurd om vast te leggen of deze voldoet aan de regelgeving.

Een *beschikking op een evaluatieverslag* toetst of de sanering volgens de eerdere melding is uitgevoerd en legt vast of na afloop van de sanering een milieuhygiënisch aanvaardbaar resultaat is behaald.

Een *beschikking op het nazorgplan* toetst of de voorgenen maatregelen bij een (rest)verontreiniging voldoende zijn om de risico's te beheersen of weg te nemen. Ook wordt beoordeeld of er een goed terugvalscenario is opgenomen voor het geval dat de voorgestelde maatregelen onverhoopt niet blijken te werken.

Beoordeling van onderzoeksrapporten en saneringsplannen

Punten waarop een bodemonderzoek wordt beoordeeld.

- Is bij het bodemonderzoek gewerkt overeenkomstig de geldende NEN-voorschriften, protocollen, richtlijnen en beoordelingsrichtlijnen (BRL's), of is hier gemotiveerd van afgeweken?
- Is asbestonderzoek uitgevoerd overeenkomstig de daarvoor geldende normen?
- Is de bodemverontreiniging in horizontale en verticale richting voldoende in kaart gebracht?
- Is de contour met de interventiewaarde (I-waarde) voor zowel de grond- als grondwaterverontreiniging bekend?
- Is er sprake van één of meer gevallen van ernstige verontreiniging?
- Is er sprake van humane, ecologische of verspreidingsrisico's?
- Moeten er direct maatregelen worden getroffen?
- Is overleg met een medisch milieukundige van de GGD nodig in verband met gezondheidsrisico's voor de omgeving? Zie hiervoor het hoofdstuk 'Samenwerking met de GGD'.
- Is het op basis van de ingeschatte risico's en overlast nodig om omwonenden op de hoogte te stellen?

Indieningsvereisten

Haarlem eist dat bodemonderzoeksrapporten in digitale vorm aangeleverd. Het gaat om bestanden in XML-format én een pdf- of Word-bestand.

Het XML-bestand moet voldoen aan het SIKB Protocol 0101 voor de digitale data-uitwisseling van bodemgegevens voor bodembeheer.

Het gaat om een dataset waarin het onderzoek compleet is opgenomen met boorprofielen, veldmonsters, analysemonsters en analyseresultaten. Een incomplete dataset, zoals alleen de analysecertificaten, voldoet niet.

Een aanvraag voor het nemen van een beschikking wordt in behandeling genomen, als de benodigde stukken in **tweevoud** zijn ingediend. Dit zijn onder meer:

- een meldingsformulier artikel 28, in geval van een beschikking ernst, spoed en goedkeuring saneringsplan of alleen een beschikking goedkeuring saneringsplan óf een meldingsformulier artikel 29 Wbb, voor een te nemen beschikking ernst en spoed óf een meldingsformulier artikel 27 Wbb, voor het melden van een geval van bodemverontreiniging bij het bevoegd gezag;
- een losse, actuele (maximaal 3 maanden oude) kadastrale kaart met daarop de interventiewaarde-contour van het geval (beschikking ernst en spoed) of het te saneren oppervlakte (goedkeuring saneringsplan). Dit hoeft geen gewaarmerkte kaart te zijn;
- het rapport of de rapporten waarover de beschikking moet worden genomen.

Tijdelijke uitplaatsingen bij kleinschalige werkzaamheden in sterk verontreinigde grond

Voorwaarden voor de regeling 'Graafwerkzaamheden van beperkte omvang in sterk verontreinigde grond':

- Het gaat om een onverdachte locatie en een locatie waarvoor niet eerder een melding in het kader van de Wet bodembescherming (Wbb) is gedaan of waar een sanering is uitgevoerd waarbij een isolerende maatregel is toegepast. Dit moet nagevraagd worden bij de gemeente Haarlem.
- Er mag over een oppervlak van maximaal 10 m² tot maximaal 1,0 meter minus maaiveld worden ontgraven.
- Er mag niet worden ontgraven tot onder de grondwaterstand.
- Partijen grond van verschillende kwaliteit moeten apart gemeld worden.
- Er hoeft geen onderzoek gedaan te worden naar de kwaliteit van de bodem. Er kan worden volstaan met de gegevens van de Haarlemse bodemkwaliteitskaart (Bkk).
- De werkzaamheden vinden plaats in de deelgebieden 1, 2 of 3 van de Bkk.
- De te ontgraven grond is over de gehele ontgravingsdiepte sterk verontreinigd.
- De grond waarin de graafwerkzaamheden plaatsvinden is sterk verontreinigd met immobiele verontreinigingen (zware metalen en/of PAK).
- Alle ontgraven grond moet worden teruggeplaatst (geen afvoer van grond).
- Stand-stillprincipe moet worden aangehouden, de kwaliteit van de bodem mag niet verslechteren.
- De ontgraven grond mag geen verontreinigingen bevatten boven de risicogrenswaarde.
- De uitvoerder van de werkzaamheden moet een erkenning volgens het Besluit bodemkwaliteit (BRL 7000) hebben.
- Er kan geen beroep worden gedaan op deze regeling, indien de graafwerkzaamheden verband houden met een ingediende aanvraag omgevingsvergunning.
- Na afloop van de werkzaamheden moet per mail (meldpuntbodem@haarlem.nl) gemeld worden of deze zijn uitgevoerd volgens de melding en onder bovengenoemde voorwaarden.
- Eventuele bijzonderheden en afwijkingen, voor of tijdens de uitvoering, moeten direct gemeld worden bij het meldpunt Bodem van de gemeente Haarlem.

Regeling

‘Graafwerkzaamheden van beperkte omvang in sterk verontreinigde grond’.

Voor kleinschalige graafwerkzaamheden, waarbij na afloop de grond in zijn geheel en onbewerkt wordt teruggeplaatst, kan deze regeling onder bepaalde voorwaarden toegepast worden. Het gaat om werkzaamheden zoals: inspectieput voor funderingsonderzoek, herstelwerkzaamheden aan kabels en leidingen, plaatsen van een boom of lichtmast, aanbrengen van huisaansluitingen door nutsbedrijven, etc.

Melder	
Contactpersoon	
Telefoonnummer	
Opdrachtgever van de sanering	
Uitvoerder / saneerder	

Locatienaam	
Adres	
Huisnummer	
Kadastraal perceel – sectie	
Kadastraal perceel – nummer(s)	

Bron gegevens bodemkwaliteit	
Kenmerk beperkt historisch onderzoek	
Stoffen in de grond verontreinigd > I-waarde	

Aanleiding graafwerkzaamheden	
Maximale diepte ontgraving	
Oppervlakte ontgraving	
Datum start uitvoering werkzaamheden	
Geschatte duur werkzaamheden	

Opmerking:

Als bijlage moet een kadastrale tekening (pdf) met daarop aangegeven het ontgravingstraject worden meegezonden.

Indien sprake is van een voor dit werk uitgevoerd bodemonderzoek, moet dit onderzoek bijgevoegd worden.

De melder blijft te allen tijde zelf verantwoordelijk voor de veiligheid van de werknemers en de te treffen veiligheidsmaatregelen tijdens de uitvoering.

Ondergetekende verklaart dat de graafwerkzaamheden worden uitgevoerd conform de voorwaarden van deze regeling.

Datum:

--

Ondertekening:

--

Bijlage 3 bij hoofdstuk 11:

Tijdelijke gronddepots buiten bestaande inrichtingen

Melden en voorwaarden opslag

In de melding voor de opslag van grond moeten de volgende gegevens worden aangegeven:

- de adresgegevens van de locatie waar de grond wordt opgeslagen;
- naam, adres en woonplaats van de eigenaar van de grond;
- afkomst locatie;
- kwaliteit van de grond;
- duur van de opslag;
- bestemming van de grond na opslag.

Tijdens het gehele traject van aanleg tot verwijdering van een gronddepot moet gewerkt worden volgens de CROW 132.

Hierbij moet aandacht worden besteed aan:

- het voorkomen van verwaaiing van het opgeslagen materiaal;
- stofvorming;
- uitloging naar de bodem;
- uitdamping en stank.

Wanneer het gaat om ernstig verontreinigde grond moet tevens op de scheiding tussen de opslaglocatie en de schone zone een drietraps sanitaire unit aanwezig zijn voor personeel dat werkzaamheden verricht op de tijdelijke opslaglocatie. In een logboek moet worden bijgehouden wie, wanneer, welke activiteiten en (indien van toepassing) (lucht)metingen heeft uitgevoerd.

Toezicht bodemsaneringen en grondstromen

Overtredingen van de kernvoorschriften zijn:

- het niet doen van een startmelding van de sanering;
- het ontstaan van actuele risico's en/of onomkeerbare schade voor mens, dier of het milieu;
- afwijkingen die niet gemeld zijn, die gemeld hadden moeten worden en die vervolgens na een eerste aanschrijving niet zijn hersteld;
- het niet correct uitvoeren van het herschikken van ernstig verontreinigde grond (artikel 39a Wbb);
- ontbreken van een adequate boekhouding, niet registreren van aan- en afgevoerde hoeveelheden grond;
- overtreden van voorschriften binnen de wet en regelgeving door één en dezelfde partij: opdrachtgever, uitvoerder en/of milieukundige begeleider;
- niet op tijd indienen van het evaluatierapport.

Geconstateerde overtredingen worden vastgelegd in een brief aan de overtreder. Op grond van bindende samenwerkingsafspraken ontvangen het Regionaal Milieu Team (RMT) van politie Kennemerland en de Inspectie Leefomgeving en Transport een afschrift van deze brief. In het kader van haar eigen taak kan het RMT besluiten om proces-verbaal op te maken en samen met de officier van Justitie over te gaan tot strafrechtelijke handhaving.

De volgende controlemomenten moeten in ieder geval worden gemeld:

- aanvang sanering;
- bereiken diepste punt bij ontgraving;
- start bemaling;
- afwijkingen van de sanering;
- sanering gereed.

Administratieve controle houdt het volgende in:

- het toetsen van de (ontwerp-)beschikkingen en BUS-meldingen op handhaafbaarheid: of de eisen die door de gemeente worden gesteld in de praktijk wel gecontroleerd kunnen worden;
- het controleren of na een sanering een evaluatieverslag wordt ingediend;
- nagaan of aan monitoringsverplichtingen wordt voldaan;
- het controleren van nazorgverplichtingen en beheersmaatregelen;
- het bewaken van de gestelde termijnen;
- nagaan of de uitvoerende bedrijven voldoende zijn gecertificeerd;
- controleren van de kwaliteitsgegevens (analysecertificaten) van de toe te passen grond.

In het veld wordt gecontroleerd of:

- wordt gewerkt volgens het saneringsplan en de daarop afgegeven beschikking;
- afwijkingen op het saneringsplan worden vastgelegd;
- gewerkt wordt volgens de geldende voorschriften²⁰;
- correct wordt omgegaan met vrijkomende (verontreinigde) grond en/of overige materialen (o.a. ketenbeheer: van het moment dat grond vrijkomt tot en met wanneer die grond elders weer wordt toegepast);
- de zorgplicht uit de Wet bodembescherming (art. 13) wordt toegepast. Het zorgplichtartikel richt zich op het voorkomen van aantasting of verontreiniging van de bodem: wanneer verontreiniging ontstaat moet dit volledig worden verwijderd;
- gewerkt wordt met een gecertificeerde milieukundige begeleider en aannemer.

²⁰ Bij deze controle en toezichtmomenten heeft de gemeente Haarlem een signaalfunctie. Overtredingen worden gemeld bij de daarvoor bevoegde instanties.

Bijlage 4 bij hoofdstuk 13:

Toezicht bodemsanering en grondstromen

Toezicht Besluit bodemkwaliteit

Voor een melding van hergebruik in het kader van het Besluit bodemkwaliteit moeten de volgende gegevens gemeld worden:

- algemene gegevens van de persoon die de bouwstof wil toepassen;
- melding start werkzaamheden;
- aard van het materiaal;
- locatie van toepassing;
- locatiekaart;
- diepte van toepassing;
- milieuhygiënische kwaliteit;
- hoeveelheid toegepaste materiaal;
- functionaliteit werk.

Bijlage 5 bij hoofdstuk 15: Nazorg bij (rest-)verontreinigingen

In het nazorgplan staan:

- de locaties van de controlepunten;
- de frequentie van meting;
- het moment van rapportage aan het bevoegd gezag;
- een begroting van de kosten;
- welke acties volgen als het einddoel niet gehaald wordt of als er risico's ontstaan. Dit wordt een terugvalscenario genoemd.

Op basis van de rapportages en eventuele locatiebezoeken kan bijsturing van de maatregelen worden opgelegd. Uitgangspunt is dat als risico's worden waargenomen er aanvullende saneringsmaatregelen worden getroffen. Indien gesignaleerd wordt dat nazorgverplichtingen structureel niet worden nagekomen, wordt handhavend opgetreden.

De formele controle en handhaving van nazorgmaatregelen vallen binnen hetzelfde wettelijke kader als de controle en handhaving op de uitvoering van de sanering. Zie het hoofdstuk "Toezicht bodemsaneringen en grondstromen" van deze beleidsnota.

Bijlage 6 bij hoofdstuk 19: Grondstromenbeleid en bodemkwaliteitskaart

Bodemkwaliteitszone

Per bodemkwaliteitszone zijn kwaliteitseisen gesteld aan de toe te passen grond. Deze Lokale Maximale Waarden (LMW)²¹ zijn per zone vastgesteld op basis van de bestaande achtergrondkwaliteit. De achtergrondkwaliteit is vastgelegd in de Haarlemse bodemkwaliteitskaart.

In de volgende tabellen zijn voor zowel de boven- als de ondergrond de Lokale Maximale Waarden per stof en per zone weergegeven.

Lokale Maximale Waarden per zone voor de bovengrond

	B1)	B2)	B3)	B4)	B5)	B6)	B7)	BOW)
Arseen (As)	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
Cadmium (Cd)	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60
Chroom (Cr)	55,00	55,00	55,00	55,00	55,00	55,00	55,00	55,00
Koper (Cu)	80,73	53,08	55,35	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00
Kwik (Hg)	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Lood (Pb)	368,69	274,98	151,43	111,79	64,28	80,74	110,37	127,50
Nikkel (Ni)	35	35	35	35	35	35	35	35
Zink (Zn)	449,20	464,53	294,73	240,54	140,00	140,00	140,00	140,00
PAK (10 VROM)	15	15	15	15	15	15	15	15
Minerale Olie GC (totaal)	500	500	500	500	500	500	500	500
Barium	190	190	190	190	190	190	190	190
Kobalt	15	15	15	15	15	15	15	15
Molybdeen	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,89	1,5	1,5
PCB	0,02	0,07	0,07	0,05	0,05	0,05	0,02	0,04
EOX	-	-	-	-	-	-	-	-

Lokale Maximale Waarde per zone voor de ondergrond

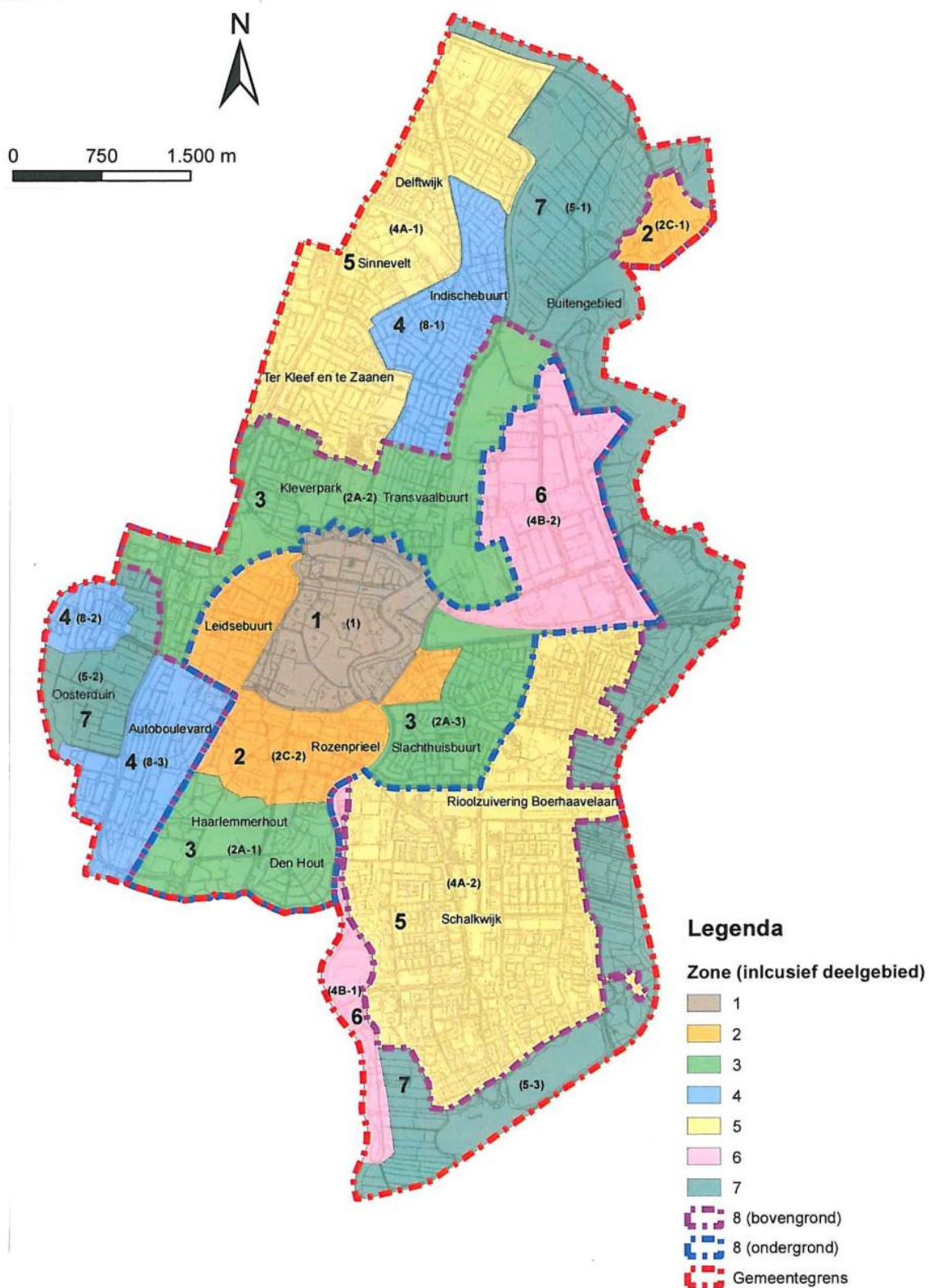
	O1)	O2)	O3)	O4)	O5)	O6)	O7)	OOW)
Arseen (As)	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
Cadmium (Cd)	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60
Chroom (Cr)	55,00	55,00	55,00	55,00	55,00	55,00	55,00	55,00
Koper (Cu)	92,73	50,14	48,24	40,00	40,00	40,00	40,00	56,51
Kwik (Hg)	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Lood (Pb)	243,33	215,68	138,82	65,66	40,41	65,23	48,74	187,85
Nikkel (Ni)	35	35,00	35	35	35	35	35	35
Zink (Zn)	246,04	225,99	140,00	140,00	140,00	140,00	140,00	140,00
PAK (10 VROM)	15	15	15	15	15	15	15	15
Minerale Olie GC (totaal)	500	500,00	500	500	500	500	500	500
Barium	190	190,00	190	190	190	190	190	190
Kobalt	15	15,00	15	15	15	15	15	15
Molybdeen	1,5	1,50	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
PCB	0,02	0,04	0,03	0,02	0,02	0,06	0,02	0,02
EOX	-	-	-	-	-	-	-	-

De kwaliteit van de toe te passen grond mag geen risico opleveren voor het normale gebruik van de bodem in de betreffende zone. Uit berekeningen bleek dat geen van de berekende Lokale Maximale Waarden een probleem is voor de vastgestelde functies.

Ook staat in de Nota Bodembeheer opgenomen onder welke voorwaarden binnen Haarlem vrij grondverzet mogelijk is. In sommige gevallen kan grond die in Haarlem vrijkomt, zonder dat er daadwerkelijk bodemonderzoek hoeft te worden uitgevoerd, elders in de stad worden hergebruikt. Wanneer het gaat om grond van een onverdachte locatie uit bepaalde delen van Haarlem, zijn de gegevens uit de bodemkwaliteitskaart voldoende.

Door in sommige gevallen vrij grond verzet toe te staan, wordt gestimuleerd om vrijkomende grond binnen Haarlem her te gebruiken en dus niet af te voeren. Daarnaast kunnen onderzoekskosten worden uitgespaard.

²¹ De Lokale Maximale Waarden voor toe te passen grond is (per stof en per bodemkwaliteitszone) vastgesteld op het gemiddelde gehalte vermenigvuldigd met 1,2.

In het volgende schema is met groene vakjes aangegeven vanuit/binnen welke zones er vrij grondverzet wordt toegestaan.

Mogelijkheden grondverzet

Toepassing		bovengrond								ondergrond							
		B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	BW	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	OW
Ontgraving																	
bovengrond	B1	*															
	B2																
	B3																
	B4																
	B5																
	B6																
	B7																
	BW																
ondergrond	O1																
	O2																
	O3																
	O4																
	O5																
	O6																
	O7																
	OW																

Voor een verdere verklaring van dit schema wordt verwezen naar de Nota Bodembeheer zelf.

In aanvulling op de al bestaande bodemkwaliteitszones, is aan de kaart een zone toegevoegd voor wegen die relatief schoon zijn ten opzichte van de zone waarin zij liggen. Door deze aanvulling wordt op een verantwoorde wijze meer hergebruik van grond mogelijk gemaakt. Deze zones zijn in het voorgaande schema aangegeven met BW (bovengrond) en OW (ondergrond). Voor welke delen van Haarlem de wegen als aparte zone zijn vastgesteld, is terug te vinden in de kaart op de volgende pagina. Hier is de wegzonzone aangegeven als zone 8. Ook is de indeling van de overige zones aangegeven.

Acceptatiebeleid gemeentelijke grondbank

De voorwaarden waaraan moet worden voldaan:

- er moeten voldoende gegevens zijn over de exacte herkomst van de grond;
- bij voorkeur moeten concrete onderzoeksgegevens van de partij grond worden aangeleverd om te kunnen beoordelen of de grond herbruikbaar is;
- komt de grond van een onverdachte locatie waar geen onderzoek is gedaan, dan kan op basis van de gegevens van de bodemkwaliteitskaart van de gemeente Haarlem beoordeeld worden of de grond herbruikbaar is. Dat de locatie onverdacht is, moet worden aangetoond met een historisch onderzoek;
- de aangeleverde grond moet vrij van asbest zijn.

Per aangeboden partij grond doet de grondbank een prijsaanbieding. Alleen wanneer er een goedkoper alternatief is, mag de grond naar elders worden afgevoerd.

Voor partijen grond die sterk zijn verontreinigd of die uiteindelijk geen goede bestemming in Haarlem hebben gekregen, zoekt de grondbank een erkende verwerker. Ook hier kan de grondbank een scherpere prijs bedingen omdat een aantal kleinere partijen wordt samengevoegd tot een grotere partij. Voor een grotere hoeveelheid gelden betere prijzen dan voor kleine hoeveelheden.

De precieze eisen die door de grondbank worden gesteld, staan in het Acceptatie- en Uitleveringsreglement. Voor dit reglement en voor overleg over het leveren of hergebruiken van partijen grond, kan contact worden opgenomen via het e-mailadres: TOP@haarlem.nl.

Date	Description	Amount	Category	Notes
2023-01-01	Initial deposit	1000.00	Savings	Starting balance
2023-01-15	Withdrawal	50.00	ATM	Cash withdrawal
2023-01-20	Deposit	250.00	Bank	Monthly salary
2023-01-25	Withdrawal	120.00	Bank	Transfer to checking
2023-02-01	Deposit	150.00	Bank	Interest payment
2023-02-10	Withdrawal	75.00	ATM	Cash withdrawal
2023-02-15	Deposit	300.00	Bank	Monthly salary
2023-02-20	Withdrawal	180.00	Bank	Transfer to checking
2023-02-25	Deposit	100.00	Bank	Interest payment
2023-03-01	Withdrawal	90.00	ATM	Cash withdrawal
2023-03-10	Deposit	200.00	Bank	Monthly salary
2023-03-15	Withdrawal	110.00	Bank	Transfer to checking